

Verbinden, vertrouwen en versterken in Noord-Nederland

Een onderzoek naar de impact van friend4friend in Noord-Nederland op de empowerment van jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers

Barbara van der Ent, Lenneke Nieuwenhuizen en Josip Kešić
April 2024

Verbinden, vertrouwen en versterken in Noord-Nederland

Auteur: Barbara van der Ent, Lenneke Nieuwenhuizen en Josip Kešić

Eindredactie: Jolanda Verhaart

Opmaak: Baba Anousch Ontwerpers, Amsterdam

2024 Hogeschool Inholland

Friend4friend is een initiatief van OSMA in het kader van het Actieprogramma Maatschappelijke Diensttijd In samenwerking: Solidair-Friesland, Solidair Groningen & Drenthe en Hogeschool Inholland, Lectoraat/Kennisplatform Empowerment & Professionalisering e.a.

Deze publicatie is tot stand gekomen met financiering van het Actieprogramma Maatschappelijke Diensttijd, een programma van ZonMw, en de Werkplaats Sociaal Domein Noord-Holland.

En met financiering van

Lectoraat/Kennisplatform Empowerment & Professionalisering

Verbinden, vertrouwen en versterken in Noord-Nederland

Een onderzoek naar de impact van friend4friend
in Noord-Nederland op de empowerment van jonge
Nederlanders en jonge Nieuwkomers

Voorwoord

In maart 2023 verscheen het rapport Verbinden, vertrouwen, versterken. Hierin werden de resultaten beschreven van het onderzoek naar de impact van friend4friend op jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers die in 2021-2022 meededen aan friend4friend in Amstelland, Haarlemmermeer, Alkmaar en omgeving, Hoorn en omgeving, Hilversum en omgeving, Súdwest-Fryslân en omgeving en friend4friend Nederland, de digitale variant van friend4friend. Nu, in 2024, presenteren wij u de resultaten van friend4friend Noord-Nederland 2022-2023. In dit rapport vertellen jongeren die meegedaan hebben aan friend4friend in Leeuwarden, Smallingerland, Groningen, Assen en de Noordoostpolder over wat zij door het meedoen aan friend4friend hebben geleerd over zichzelf en anderen.

Friend4friend brengt jongeren samen die elkaar anders niet zo snel tegenkomen. Bij friend4friend gaat het om de ontmoeting tussen jonge Nieuwkomers en jonge Nederlanders. Wij brengen ze samen. In veel gevallen ontstaat een duurzame relatie. Daarmee zijn ze niet direct dikke vrienden, maar dat hoeft ook niet. Vrienden heb je in alle soorten en maten en dat mag. In de relatie zien we jongeren groeien, elkaar helpen, naar elkaar luisteren, samen lachen en soms verdrietig zijn. Jongeren leren dat wat vanzelfsprekend lijkt niet altijd vanzelfsprekend is en nemen dit mee voor de rest van hun leven. Tegelijkertijd dragen de relaties die ontstaan uit friend4friend bij aan een sterkere samenleving. Meerdere onderzoeken en eveneens de ervaringen van jongeren die meededen laten zien dat mensen die meer contact hebben met 'anderen buiten de eigen groep' positiever zijn over die andere groep (Vonk & Hoekstra, 2017; Van Wonderen & Feiten, 2020).

In de afgelopen twee jaren zijn in Noord-Nederland verschillende waardevolle vriendschappen door friend4friend ontstaan. Jongeren vertelden dat juist het in contact komen met iemand uit een andere cultuur en iets betekenen voor een ander een verdieping in hun leven heeft gegeven. Een wereldervaring. Ik wil allereerst Kor Berghuis, landelijk projectleider friend4friend, bedanken omdat hij altijd voor raad, advies en hulp beschikbaar was. De onderlinge uitwisseling tussen de coördinatoren in Noord-Holland

en Noord-Nederland tijdens de (online) teamoverleggen en de landelijke teamdagen zorgden voor veel inspiratie, nieuwe ideeën en steun om friend4friend te versterken en tot een succes voor vele jongeren te maken. Daardoor kon friend4friend ook in Noord-Nederland een mooie plaats innemen binnen de verschillende Maatschappelijke Diensttijd-projecten. Tevens bedank ik alle coördinatoren die op de verschillende locaties van friend4friend in Noord-Nederland ruimte creëerden waarbinnen de duo's hun talenten konden ontdekken en ontwikkelen; en waardevolle ontmoetingen tussen jongeren, met de groep en op de vrijwilligersplek faciliteerden.

Daarnaast wil ik hier Iwan Daniëls (communicatie) noemen en Carsten Lund Thorston (websitebeheer) – zij zorgen ervoor dat we ook gezien worden. Dank eveneens aan alle andere besturen en organisaties die friend4friend mogelijk hebben gemaakt. Met name Solidair Friesland en Solidair Groningen & Drenthe die hun krachten bundelden om friend4friend in Noord-Nederland mogelijk te maken en mij en het project te steunen.

Dit onderzoeksrapport is het resultaat van een samenwerking tussen friend4friend en het lectoraat Empowerment & Professionalisering van Hogeschool Inholland. We danken daarom lector Lilian Linders en haar team van (docent-)onderzoekers. Zonder hun medewerking was dit rapport er niet gekomen. Tot slot wil ik hier de jongeren feliciteren die in de afgelopen twee jaar de friend4friend-uitdaging zijn aangegaan.

Friend4friend gaat door. In november 2023 is opnieuw subsidie verleend voor 2024, 2025 en 2026. De informatie hierover vindt u op www.friend4friend.nl.

Caroline Doelman-De Graaf, projectleider friend4friend Noord-Nederland

Inhoud

Voorwoord	1
Inleiding	5
Vraagstelling	6
Leeswijzer	6
1. Context van het onderzoek	7
1.1 Organisatie van friend4friend	7
1.2 Theoretische uitgangspunten	8
1.3 Onderzoeksmethoden	11
2. Verbinden van jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers	13
2.1 Nieuwe contacten buiten de groep	13
2.2 Vrijwilligerswerk	14
2.3 Nieuw netwerk helpt bij problemen oplossen	15
2.4 Taal en communicatie	16
2.5 Duurzaamheid van het contact	16
2.6 Conclusie over verbinden	17
3. Vertrouwen tussen groepen en culturen	19
3.1 Elkaar en elkaars cultuur leren kennen	19
3.2 Onderling begrip	21
3.3 Overbruggen van vooroordelen	22
3.4 Zicht op uitsluitingsmechanismen	22
3.5 Gevoel van waardering en erbij horen	23
3.6 Conclusie over vertrouwen	23
4. Versterken van jonge Nederlanders en Nieuwkomers	25
4.1 Zelfvertrouwen en positief zelfbeeld	25
4.2 Van betekenis voor de samenleving	26
4.3 Zicht op wensen voor de toekomst	27
4.4 Persoonlijke vaardigheden	28
4.5 Werkgerelateerde vaardigheden	28
4.6 Conclusie over versterken	29
5. Conclusie	31
5.1 Verbinden	31
5.2 Vertrouwen	31
5.3 Versterken	32
5.4 Suggesties voor verder onderzoek	33
Literatuurlijst	35

Inleiding

De wens om maatschappelijke effecten van interventies in kaart te brengen wordt veelvuldig genoemd in onderzoeksprojecten. Wat men hieronder verstaat, wordt vaak niet gedefinieerd. In dit onderzoeksrapport bedoelen wij met maatschappelijke effecten: veranderingen op samenlevingsniveau, op het vlak van heersende en veranderende beelden over maatschappelijke thema's (macro); en hoe deze resulteren in verandering in de sociale positie van groepen mensen (meso) en in de kansen en mogelijkheden van individuen (micro) om een 'goed leven' te leiden.

Ook friend4friend Noord-Nederland heeft de wens om haar maatschappelijke effecten in kaart te brengen. Dat wordt gedaan middels dit onderzoek. Hierin gaat het om twee vormen van maatschappelijke impact. Ten eerste om de impact van friend4friend op de door jongeren ervaren empowerment (micro). Ten tweede gaat het om de impact van friend4friend op de empowerment van groepen (meso) en de samenleving (macro). Hoe de verbinding tussen micro-, meso- en macroniveau voor friend4friend gelegd kan worden, komt aan de orde onder theoretische uitgangspunten (paragraaf 1.2). Deze verbinding zal eveneens gelegd worden in het concluderende hoofdstuk 5.

Het belang van dit onderzoek is tweeledig. Enerzijds draagt het bij aan interne kennisvermeerdering bij friend4friend voor vervolgprojecten. Anderzijds is het een verantwoording aan de subsidieverstrekker ZonMw van de verstrekte gelden binnen subsidieronde 4c van het Actieprogramma Maatschappelijke Diensttijd en levert het informatie voor de doorontwikkeling van de Maatschappelijke Diensttijd (hierna MDT) in het algemeen.

Inholland doet al een aantal jaar onderzoek naar friend4friend. Docent-onderzoeker Anita Roodenburg van Inholland onderzocht eerder de meerwaarde van friend4friend (2021) in de zogenaamde proeftuinen – een fase waarin landelijk geëxperimenteerd is met het organiseren en uitvoeren van MDT. In de ja-

ren daarna heeft friend4friend zich verder ontwikkeld en hebben docent-onderzoekers Aafke Brinkhuijsen, Josip Kešić en Lenneke Nieuwenhuizen van het lectoraat Empowerment & Professionalisering de methodiek beschreven. Deze methodiekbeschrijving is sinds 2023 te raadplegen in de databank van Movisie (Berghuis et al., 2023). Op verzoek van de initiatiefnemers van friend4friend, de Oecumenische Stichting voor Maatschappelijk Activeringswerk (OSMA), voerden de onderzoekers dat jaar eveneens een landelijke impactmeting van het programma uit (Nieuwenhuizen & Kešić, 2023). Dit onderzoek is gepubliceerd in maart 2023 met als titel Verbinden, Vertrouwen, Versterken. In dit onderzoek is de impact van friend4friend gemeten op de jongeren die in de periode 2021-2022 deelnamen aan f4f Amstelland, f4f Haarlemmermeer, f4f Alkmaar en omgeving, f4f Hoorn en omgeving, Hilversum en omgeving, Súdwest-Fryslân en omgeving en f4f Nederland, de digitale variant van friend4friend. Op het moment van deze meting was voor friend4friend in Noord-Nederland nog geen informatie over de impact beschikbaar. Dit rapport is daarom een aanvulling op het impactonderzoek van maart 2023 en focust op de impact van friend4friend in Noord-Nederland.

Het eerder uitgevoerde onderzoek naar de meerwaarde van friend4friend (Roodenburg, 2021) en de methodiekbeschrijving (Berghuis et al., 2023) zijn het vertrekpunt voor deze impactmeting. Daarbij vormen de subdoelen zoals geformuleerd in de methodiekbeschrijving van Movisie de aanknopingspunten en zijn de deelvragen hierop gebaseerd. Belangrijk om te noemen is dat dit onderzoek een evaluatie is van friend4friend Noord-Nederland gedurende de looptijd van subsidieronde 4c. Ronde 4c startte op 1 februari 2022 en eindigde op 31 januari 2024. In deze projectperiode van friend4friend Noord-Nederland konden jongeren deelnemen aan friend4friend op vijf fysieke locaties in Noord-Nederland, te weten Noord-oostpolder, Groningen, Leeuwarden, Smallingerland en Assen. In Groningen en Assen is friend4friend uitgevoerd door medewerkers van Solidair Groningen

& Drenthe en in Noordoostpolder, Leeuwarden en Smallingerland door Solidair Friesland. Friend4friend gaat door in Noord-Nederland in de provincies Groningen, Drenthe en Friesland. In november 2023 is opnieuw subsidie verleend voor de komende drie jaar (2024, 2025 en 2026).

Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek luidt:

Hoe draagt friend4friend Noord-Nederland bij aan de empowerment van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers?

Het proces van empowerment binnen friend4friend hebben wij opgedeeld in drie pijlers, namelijk verbinden (netwerkvorming), vertrouwen en versterken (veerkracht) (Van Regenmortel, 2009). Deze drie pijlers geven richting aan de drie deelvragen die leiden tot beantwoording van de centrale onderzoeksvraag. De drie deelvragen zijn:

1. *Hoe draagt friend4friend Noord-Nederland bij aan het verbinden (netwerkvorming) van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers?*

2. *Hoe draagt friend4friend Noord-Nederland bij aan het vertrouwen tussen groepen en culturen van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers?*
3. *Hoe draagt friend4friend Noord-Nederland bij aan het versterken (veerkracht) van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers?*

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 draait om de context van het onderzoek. Hierin worden de organisatie friend4friend en de theoretische en methodische uitgangspunten van het onderzoek toegelicht. Hoofdstuk 2, 3 en 4 geven antwoord op de drie deelvragen. Elk hoofdstuk bevat een deelconclusie. Ten slotte wordt in concluderend hoofdstuk 5 de centrale vraag van dit onderzoek beantwoord.

De inleiding en hoofdstuk 1 zijn zo goed als hetzelfde als in het eerder gepubliceerde rapport over de impact van friend4friend in 2023, en geschreven door Lenneke Nieuwenhuizen en Josip Kešić (2023). De empirische hoofdstukken 2 tot en met 5 zijn geschreven door Barbara van der Ent.

1. Context van het onderzoek

Dit onderzoek is ingebed in de context van friend4friend als MDT-project. Alvorens tot de inhoud te komen aan de hand van de deelvragen in hoofdstuk 2 tot en met 4, worden in dit hoofdstuk 1 de organisatorische context en de theoretische en methodische uitgangspunten beschreven.

1.1. Organisatie van friend4friend

MDT is in 2017 opgenomen in het regeerakkoord Vertrouwen in de toekomst (Rijksoverheid, 2017) van het kabinet Rutte III met als doel dat jongeren tussen de 14 en 27 jaar hun talenten ontdekken en ontwikkelen, van betekenis zijn en nieuwe mensen ontmoeten. Friend4friend is uitgegroeid tot één van de 220 verschillende MDT-projecten landelijk. Het is een initiatief van de Oecumenische Stichting voor Maatschappelijk Activeringswerk (OSMA) in Noord-Holland. OSMA heeft als doel de maatschappelijke betrokkenheid van de kerkleden te bevorderen, zo mogelijk leidend tot een grotere en bredere inzet van de kerkleden voor mensen die een extra steuntje in de rug nodig hebben. OSMA doet dit door kerken en kerkleden te ondersteunen bij het ontwikkelen en uitvoeren van oecumenisch-diaconale projecten (Berghuis, 2023). Hierbij wordt intensief samengewerkt met mensen en organisaties buiten de kerken.

De doelstelling van friend4friend is om jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers met elkaar in contact te brengen en hen samen van betekenis te laten zijn voor de samenleving. Friend4friend doet dit door het koppelen van jonge Nieuwkomers (16-30 jaar) aan jonge Nederlanders (16-30 jaar). De duo's (of meertallen) trekken een halfjaar lang intensief met elkaar op. Tijdens deze periode hebben ze wekelijks, gemiddeld vier uur per week, onderling contact. Ze doen samen leuke activiteiten, taal oefeningen, helpen elkaar bij het maken van een cv en verdiepen zich in elkaars leefwereld. Daarnaast doen ze samen vrijwilligerswerk of werken aan een eigen idee. Het geeft aan alle jongeren de kans hun netwerk te vergroten met mensen buiten hun eigen netwerk, iets te doen voor een ander of de samenleving, hun talenten te ontdekken en keuzes te maken voor de toekomst. Naast het samen optrekken als duo zijn er maandelijks groepsbijeenkomsten waar de duo's de andere deelnemers ontmoeten. Een vast onderdeel tijdens deze bijeenkomsten is dat jongeren terugkijken en leren van wat ze ervaren hebben.

In de periode 2022-2023 waarvan nu verslag wordt gedaan, was friend4friend actief op elf locaties in Nederland, waarvan vijf locaties deel uitmaken van friend4friend Noord-Nederland. Per locatie is er een coördinator, die soms ondersteund wordt door stagiaires in de rol van assistent-coördinatoren. Zij zorgen voor de werving, matching en begeleiding van de jongeren en het opbouwen van een lokaal netwerk om jongeren te bereiken en vrijwilligersplekken te vinden.

In de periode 2022-2023 zijn op de vijf locaties van friend4friend Noord-Nederland in totaal 308 deelnemers tussen de 16 en 30 jaar gestart met friend4friend. Deelname aan friend4friend is vrijwillig. Zo'n 40 tot 45 procent (dit zijn vooral jonge Nederlanders) neemt deel aan friend4friend in het kader van het onderwijs, bijvoorbeeld als stage. 105 deelnemers hebben friend4friend volledig afgerond, 51 jongeren waren nog met hun traject bezig bij de afsluiting van de projectperiode.

152 jongeren zijn vroegtijdig gestopt, waarvan er 30 meer dan 40 uur hadden gemaakt. De redenen waarom jongeren voortijdig stopten zijn divers. De belangrijkste redenen die zij noemden zijn: te druk (49 jongeren, 32 procent), verhuisd of naar het buitenland gegaan (17 jongeren, 11 procent), gewisseld van school of opleiding waardoor maatjescontact niet meer paste in hun agenda (16 jongeren, 11 procent) en geen goede match (14 jongeren, 8 procent). Voor 23 jongeren (15 procent) bleek na de start dat friend4friend toch niet de gewenste plek was en dat een andere (MDT-)plek beter bij hen paste. Andere redenen om te stoppen hebben te maken met mentale problemen of gezondheid (5 deelnemers), onvoldoende betrokkenheid, het uitvallen van hun maatje of dat er geen Nederlandse jongeren werd gevonden, het niet meer komen opdagen of het vinden van werk. Voor veel jongeren spelen een combinatie van factoren een rol. Veelal gaat het dan om drukte - het niet kunnen combineren van school, bijbaan, sport en friend4friend -, niet matchende agenda's en mentale problemen. Dit rapport is gebaseerd op de ervaringen van jongeren die friend4friend hebben afgerond.

Friend4friend werkt veel samen met onderwijsinstellingen, zo'n zestien tijdens subsidieronde 4c. Daarnaast is er met zo'n dertig maatschappelijke organisaties en ander MDT-aanbieders samengewerkt. Met gemeenten is nog niet samengewerkt, maar de eerste stappen zijn daarin gezet.

1.2. Theoretische uitgangspunten

In zowel de uitvoering van friend4friend als binnen dit onderzoek staan een aantal theoretische uitgangspunten en begrippen centraal. De belangrijkste worden hieronder nader toegelicht, zodat dit rapport door lezers zoveel mogelijk eenduidig begrepen wordt.

Hulpbronnen

Hulpbronnen worden vaak uitgedrukt in kapitaalvormen, waarbij veelal gesproken wordt over sociaal, cultureel en menselijk kapitaal. Bij sociaal kapitaal gaat het om de mogelijkheden die mensen hebben door hun persoonlijke netwerk en het lidmaatschap van een groep. Zo kunnen mensen uit een persoonlijk netwerk of een groep elkaar helpen. Via het netwerk of de groep krijgen zij de erkenning dat ze bij een groep horen of invloedrijke vrienden hebben. Dit kan het voordeel opleveren dat ze buiten die groep bijvoorbeeld eerder serieus genomen worden (Verharen & Rözer, 2022). Cultureel kapitaal laat zich volgens Bourdieu opdelen in drie aspecten: materiële bezittingen, zoals een huis en auto; institutionele erkenning, zoals diploma's en titels; en wat men zich eigen heeft gemaakt, zoals smaak en taalgebruik (1986).

Ten slotte bestaan hulpbronnen uit menselijk kapitaal. Menselijk kapitaal is de brandstof van de kenniseconomie, zo stelt Bas Jacobs in de verhandeling Menselijk kapitaal, gelijkheid en de welvaartsstaat (De Groot & Tang, 2007). Menselijk kapitaal is een containerbegrip dat alles omvat wat mensen productief maakt op de arbeidsmarkt. Coleman (1988) zag sociaal kapitaal als een belangrijke bron om menselijk kapitaal op te doen. Voor kinderen zijn hun (groot-) ouders of andere volwassenen vaak hun sociaal kapitaal. Zij kunnen bijvoorbeeld helpen met school of oppassen waardoor kinderen vaardigheden opdoen die zij later, als menselijk kapitaal, kunnen inzetten op de arbeidsmarkt.

Uitsluitingsmechanismen

Socioloog Kees Schuyt omschrijft uitsluiting als 'er niet bij mogen horen; er niet bij kunnen horen; er niet (meer) bij willen horen' (2006, p. 69). Sociale uitsluiting vanuit een meer wetenschappelijk benadering valt in te delen in vijf aspecten, zo schrijft hij. Ten eerste is er het morele aspect: de afkeurende houding. De uitsluiting vanuit dit morele aspect kan fysiek tot uiting komen door sociale segregatie, discriminatie of juridische achterstelling. Als voorbeeld van een moreel oordeel van de 'normale' samenleving noemt Schuyt de opgelegde noodzaak van sociale werkplaatsen om chronisch zieken en langdurig gehandicapten marktconform te laten werken. Dit verbergt een niet uitgesproken morele afkeuring van hetgeen afwijkend is van het normaal menselijke patroon, aldus Schuyt.

Ten tweede kent uitsluiting een ruimtelijk aspect middels segregatie. De angst van de 'normalen' voor afwijking dreef de 'afwijkenden' in de geschiedenis vaak naar de randen van een stad of dorp, zoals achterbuurten of wijken met lage huren (Schuyt, 2006). Asielzoekerscentra die heden ten dage te vinden zijn aan de randen, op afgelegen plekken, van Nederland, illustreren wat Schuyt bedoelt. Het derde aspect van uitsluiting is gebaseerd op economische productiviteit. Sommige mensen worden eenvoudigweg buitengesloten omdat ze weinig presteren of met hun activiteiten weinig rendement opleveren. Hij noemt hierbij voorbeelden als langdurig werklozen, werkzoekenden of andere uitkeringsgerechtigden.

Een vierde aspect van sociale uitsluiting ziet Schuyt in geringe sociale weerbaarheid. Geringe sociale weerbaarheid komt voort uit een vicieuze cirkel van zelfuitsluiting waarbij men het negatieve oordeel van de samenleving op zichzelf plakt en zo een neerwaartse spiraal creëert. Verborgene schaamte en het diep van binnen zich niet kunnen voorstellen zichzelf te aanvaarden, is volgens hem de sleutel voor deze zelfuitsluiting: 'het er niet meer bij willen horen' (2006, p. 74).

Ten slotte onderscheidt Schuyt de zwakke rechtspositie. Alleen illegalen zijn in Nederland uitgesloten van politiek (stem)recht, maar mensen die te maken hebben met morele, ruimtelijke, economische en sociale uitsluiting hebben eveneens vaak een zwakke rechtspositie. Dit kan bijvoorbeeld komen omdat zij de weg naar juridische hulp of bijstand moeilijk weten te vinden.

Empowerment

Wie werkt vanuit de empowermentvisie kijkt vanuit een gelaagdheid tussen individuen, organisaties en gemeenschappen naar sociale vraagstukken en handelt daarnaar. Niet alleen individueel, maar vooral ook collectief. Linders onderscheidt in haar lectorale rede Op zoek naar houvast drie dimensies van empowerment (2019). Deze drie dimensies worden nogal eens los van elkaar gezien, maar ze hangen juist met elkaar samen. Allereerst is er de 'power from within'. Deze individuele dimensie betreft empowerment op persoonlijk vlak (kracht van binnenuit). Dit gaat om het ontdekken en aanspreken van eigen kwaliteiten en talenten en het geloof in eigen vaardigheden en mogelijkheden. Dit gaat bovendien om het vertrouwen en de wil om de persoonlijke situatie te beïnvloeden. Ten tweede is er de 'power with'. Deze tweede dimensie betreft het mobiliseren van informele hulpbronnen in de omgeving, zoals sociale steun van familie, vrienden of burens of de kracht van zelforganisatie en lotgenotencontact.

Deze twee dimensies dragen samen bij aan de derde dimensie: empowerment op breder politiek-maatschappelijk gebied, oftewel de 'power to'. Dit gaat over de macht of invloed om veranderingen door te voeren, in bijvoorbeeld het toegankelijk maken van voorzieningen of het beïnvloeden van wet- en regelgevingen die tot maatschappelijk onrecht leiden (Linders, 2019).

Drie pijlers – verbinden, vertrouwen en versterken

Dit onderzoek gaat over de bijdrage van friend4friend aan empowerment van de deelnemende jongeren. Drie pijlers van friend4friend die bijdragen aan empowerment staan in dit onderzoek centraal, namelijk verbinden, vertrouwen en versterken (Van Regenmortel, 2009). Deze drie pijlers van friend4friend worden gebruikt in de methodiekbeschrijving voor de databank Effectieve sociale interventies van Movisie.

Verbinden

De eerste pijler is verbinden. Met verbinden wordt in dit onderzoek netwerkvorming bedoeld. Putnam (1999) maakt onderscheid tussen bonding en bridging sociaal kapitaal. Het verschil tussen beide heeft te maken met de aard van de relaties in de sociale groep of gemeenschap. Bonding vindt plaats binnen een groep of gemeenschap, terwijl het overbruggen (bridging) van sociaal kapitaal tussen sociale groepen, sociale klassen, rassen, religies, sociaal-demografisch of sociaaleconomisch gescheiden groepen gebeurt (Putnam, 1999). Wanneer in dit onderzoek gesproken wordt over 'verbinden' wordt meestal ge-

refereerd aan overbruggend, oftewel bridging sociaal kapitaal.

Vertrouwen

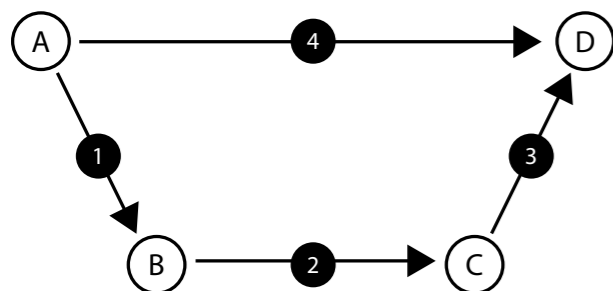
De tweede pijler van friend4friend die bijdraagt aan empowerment is vertrouwen. Het vertrekpunt hierbij is dat het alternatief voor het hedendaagse nativisme – het discours dat migranten niet enkel presenteert als fundamenteel 'anders', maar tevens als een bedreiging voor het Nederlandse volk, samenleving en cultuur (Duyvendak & Keši, 2022) – ligt in concreet contact tussen Nederlanders en Nieuwkomers. Door dit intercultureel contact tussen individuen met verschillende achtergronden worden negatieve vooroordelen uit de nativistische beeldvorming ontkracht. Zij leren elkaar op een andere manier kennen: niet als representanten van een vermeend homogene groep of cultuur, maar als mens met wie je overeenkomsten deelt en verschillen hebt. In tegenstelling tot de polarisatie in het politiek-maatschappelijke klimaat, kan intercultureel contact juist bijdragen aan wederzijds begrip en vertrouwen en aan vertrouwen in de samenleving als geheel.

Versterken

Ten slotte staat als derde pijler van friend4friend versterken centraal in dit onderzoek. Versterken is nauw verbonden met veerkracht. Waar in dit onderzoek gesproken wordt over versterken, duidt dit veelal het versterken van veerkracht aan. 'Veerkracht is het vermogen van een mens of een systeem om een goed bestaan te leiden en zich ondanks moeilijke leefomstandigheden positief te ontwikkelen, op een sociaal aanvaardbare wijze' (Vanistendael in Van Regenmortel, 2008, p. 141). Ungar en collega's (2013) stellen dat veerkracht niet zozeer een persoonlijkheidskenmerk is, maar iets dat groeit door interactie tussen personen in families, werk, opleiding en in de gemeenschap. Positieve ervaringen vergroten de kans dat veerkracht in werking wordt gesteld en groeit. Volgens Ungar en collega's (2013) hebben de volgende zeven factoren een positieve invloed op veerkracht: toegang hebben tot een gemeenschap die tot steun is; een gewenste persoonlijke identiteit ontwikkelen; kracht en controle ervaren; sociale rechtvaardigheid voelen; toegang tot materiële bronnen hebben; cohesie met anderen ervaren; en hechten aan culturele tradities.

De micro-macrolink aan de hand van Colemans boot

In dit onderzoek wordt op verschillende plaatsen de verbinding gelegd tussen het micro- en macroniveau. Hoe het microniveau in verbinding kan staan met het macroniveau en andersom, werkt Coleman uit in het 'bootmodel' dat weergegeven is in figuur 1.

Figuur 1. Colemans boot

Dit diagram moet als volgt worden gelezen: punt A is de sociale structuur die invloed heeft op individueel gedrag op punt B. Vanuit punt B komt, via een vrije keuze, gedrag tot stand op punt C. De consequenties van dit gedrag bij punt C leiden tot de sociale structuur in punt D. Sociale structuren zijn dus het macro niveau (punten A en D) en het wederkerig gedrag is het microniveau (punten B en C) in dit model van Coleman. Om het concreter te maken geeft Coleman de volgende voorbeelden bij de verschillende punten:

- A - macro: factoren die de oorzaken kunnen zijn van sociale verschijnselen en die individuen kunnen beïnvloeden, zoals religie.
- B - micro/meso: eigenschappen van personen en hun situaties, zoals waarden, kansen of interesses, overtuigingen, verlangens, doelen, voorkeuren, motieven, emoties, gewoonten, routines en identiteiten.¹
- C - micro/meso: de resultaten van gedrag, afhankelijk van de context kunnen dit keuzes, gedragingen of acties zijn. Individuele gedragingen leiden tot uitkomsten op macroniveau, namelijk sociale structuren (D).¹
- D - macro: revoluties, economische structuren, ongelijkheden, paniek of verkiezingsuitslagen.

Het volgende voorbeeld illustreert het bootmodel van Coleman over hoe macrofactoren invloed hebben op het microniveau wat vervolgens weer weerslag heeft op het macroniveau:

- Pijl 1: de protestants religieuze leer brengt bepaalde waarden voort bij haar aanhangers.
- Pijl 2: individuen met religieuze waarden hebben bepaalde oriëntaties die zich 'door vertalen' in hun economisch gedrag.
- Pijl 3: bepaalde oriëntaties op economisch gedrag van individuen helpen kapitalistische organisaties in een samenleving tot stand te brengen.

De verbinding tussen micro-, meso- en macroniveau komt op verschillende manieren tot uiting binnen friend4friend, bijvoorbeeld wat betreft integratie als tweezijdig proces. Voor een geslaagde integratie van het individu is het niet voldoende dat alleen het individu verandert, ook de samenleving zelf zal moeten veranderen, zo valt te lezen in het werkboek voor coördinatoren van friend4friend (Berghuis, 2021, deel 4 paragraaf 11.2.4). Denk bijvoorbeeld aan het wegnemen van structurele barrières op macroniveau, zoals discriminatie door werkgevers (A in Colemans model). Door het wegnemen van deze structurele barrières, hebben Nieuwkomers een grotere kans op een baan (B in Colemans model) en nemen zij vaker deel aan het arbeidsproces (C in Colemans model). Dit vermindert de ongelijkheid tussen Nederlanders en Nieuwkomers op de arbeidsmarkt (D in Colemans model).

Gelijkwaardigheid en erkende ongelijkheid

Gelijkwaardigheid en gelijkheid zijn niet hetzelfde. Een belangrijk uitgangspunt van friend4friend is gelijkwaardigheid, dat wil zeggen gelijkheid van menselijke waarde. De ene mens is niet meer waard dan de andere. Gelijkheid van (menselijke) waarde betekent niet dat de uitgewisselde dienst hetzelfde of gelijkvormig moet zijn. Bij ongelijkvormigheid zijn de diensten verschillend, maar de waarde van de uitgewisselde diensten is gelijkwaardig (Bulmer in Linders, 2010).

Gelijkheid gaat uit van het opheffen van maatschappelijke en culturele verschillen. In het feministisch gedachtengoed is gelijkheidsdenken het streven naar het opheffen van maatschappelijke en culturele verschillen tussen mannen en vrouwen (Buikema & Smelik, 1993). Denk hierbij aan gelijke kansen op de arbeidsmarkt, gelijke lonen voor hetzelfde werk en gelijke culturele waardering. Oftewel, gelijkheid betekent dat er geen verschillen zijn en dat er gelijke kansen én uitkomsten zijn. Erkende ongelijkheid betekent ongelijkheid erkennen, met niet alleen respect voor de ander, maar tevens met erkenning van onderlinge afhankelijkheid (Bulmer in Linders, 2010).

Vertaald naar friend4friend wordt erkend, gerespecteerd, gewaardeerd en productief gemaakt dat er maatschappelijke en culturele verschillen zijn tussen de jonge Nederlander en de jonge Nieuwkomer. Tegelijk is er de gelijkheid van waarde tussen de twee. Oftewel, hoewel beide jongeren iets anders uitwisselen richting elkaar, is de waarde van de uitgewisselde dienst gelijkwaardig. Bovendien zijn hun posities in termen van macht gelijkwaardig; er zit geen hiërarchie in de relatie, zoals bijvoorbeeld het geval is tussen betaalde en onbetaalde krachten. Friend4friend spreekt nadrukkelijk van maatjes en maakt geen onderscheid. De kennis die een jonge Nieuwkomer deelt over zijn land van herkomst bijvoorbeeld is niet identiek aan die van een jonge Nederlander, maar wel van gelijke waarde aan de taalvaardigheden die de Nederlandse jongere overdraagt op de Nieuwkomer.

Sociale reflexiviteit

Het stimuleren van sociale reflexiviteit speelt een rol binnen friend4friend. Lichterman (2005, in Linders & Feringa, 2016) beschrijft sociale reflexiviteit als een type conversatie waarin betrokkenen binnen een groep samen kritisch reflecteren op de wijze waarop zij zich tot elkaar en de wereld om hen heen verhouden. Het gaat bij sociale reflexiviteit niet enkel om het eigen, individuele handelen, maar om ieders handelen binnen een bepaalde situatie in relatie tot elkaar, met oog voor ieders rol in de situatie en de bredere context. Betrokkenen moeten niet alleen (leren) reflecteren op zichzelf, maar vooral ook op de rollen van anderen en de context waar zij zich samen in bevinden, aldus Linders en Feringa (2016). Sociale reflexiviteit zorgt voor bewustwording van tot dan toe onzichtbare of onbewuste verschillen en overeenkomsten (Linders, 2019).

1.3 Onderzoeksmethoden

Deze impactmeting maakt gebruik van kwalitatieve onderzoeksmethoden. Dat betekent dat er interviews gehouden zijn met deelnemers van Friend4Friend en dat er een documentanalyse is uitgevoerd. Alle informatie uit de interviews en documenten is geanalyseerd, waarbij gekeken is hoe friend4friend bijdraagt aan de empowerment van de deelnemers, op het gebied van de drie hoofdthema's van het onderzoek: verbinden, vertrouwen en versterken. Deze analyse leidt tot de beantwoording van de hoofdvraag en deelvragen in dit rapport.

De verzamelde informatie heeft betrekking op friend4friend Noord-Nederland in de projectperiode van 1 februari 2022 tot 1 februari 2024.

De interviews zijn afgenomen door freelance redacteur Annejet Fransen en projectleider friend4friend Noord-Nederland Caroline Doelman. Dit gebeurde in november en december van 2023. In totaal zijn er elf interviews afgenomen, waarvan vijf dubbelinterviews met jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers samen, en zes interviews met één deelnemer. In totaal is gesproken met tien jonge Nederlanders en zes jonge Nieuwkomers over hun ervaringen met deelname aan friend4friend.

De documenten zijn 35 evaluatieformulieren en 47 MDT-certificaten. In de evaluatieformulieren beargumenteren deelnemers hoe zij friend4friend hebben ervaren. Op de certificaten wordt gereflecteerd op de deelname van de jongere aan friend4friend door de coördinator, wat inzicht biedt in het empowermentproces dat de jongere doorlopen heeft.

In dit rapport komen de verschillende perspectieven van de deelnemers naar voren per onderwerp, geïllustreerd met citaten van hen. De namen van de respondenten zijn weggelaten om hun identiteit te beschermen.

1. De punten B en C hebben niet per se betrekking op individuele personen, maar kunnen eveneens instellingen of subgroepen zijn. Oftewel, het mesoniveau, aldus Coleman (1990).

2. Verbinden van jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers

Jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers ontmoeten elkaar door friend4friend. Ze treden daarmee buiten hun eigen bubbel en verbinden zich zo met mensen die (deels) anders zijn dan zij. Door deze netwerkvorming en de daarbij komende interactie met elkaar, met personen en organisaties tijdens het doen van vrijwilligerswerk krijgen ze toegang tot meer hulpbronnen. Dit hoofdstuk laat zien waaruit het verbinden van deelnemende jonge Nederlanders en Nieuwkomers bestaat en waar het aan bijdraagt aan de hand van de deelvraag:

Hoe draagt friend4friend Noord-Nederland bij aan het verbinden (netwerkvorming) van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers?

2.1 Nieuwe contacten buiten de groep

Deelname aan friend4friend zorgt ervoor dat jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers nieuwe sociale contacten krijgen. Allereerst omdat maatjes elkaar leren kennen. Daarnaast ontmoeten ze andere mensen via de groepsbijeenkomsten, het vrijwilligerswerk en via het netwerk van hun maatje.

Behoeftte aan contact

Sociaal contact hebben met andere mensen is een universele menselijke behoefte. Voor jonge Nieuwkomers is de noodzaak daarvan relatief groot, omdat zij in de nieuwe omgeving vaak nog maar weinig mensen kennen. Een deel van de Nieuwkomers heeft al vrienden en kent bijvoorbeeld mensen via hun studie. Voor andere Nieuwkomers is het lastiger en is het netwerk kleiner. Uit eerder onderzoek is bekend dat Nieuwkomers veeleer vriendschappen hebben met andere Nieuwkomers, die zij bijvoorbeeld hebben leren kennen in het asielzoekerscentrum. Tegelijkertijd hebben zij wel behoefte om Nederlanders te leren kennen, maar zulke contacten zijn niet zo vanzelfsprekend (Van der Ent, 2023; Vlug, 2024). Deelname aan friend4friend helpt om contact te leggen met jonge Nederlanders in het bijzonder, en om sociale contacten te leggen in het algemeen. Zoals deze Nieuwkomer omschrijft:

Ik neem even mezelf als voorbeeld. Stel je voor: je bent 27, je hebt familie achter je gelaten en je bent alleen. Je bent niet getrouwd, geen kinderen. Ik heb niks. Het is logisch, ik zoek mensen die in mijn leven komen. Om het gevoel te hebben dat ik er mag zijn: fijn, ik ben niet alleen. [...] Als iemand [maatje] dan zegt tegen jou: ik kom jou ophalen, we gaan samen leuke dingen doen. Dat geeft aan: je bent niet alleen. Friend4friend heeft mijn leven veranderd.

Voor deze Nieuwkomer heeft friend4friend veel impact gehad, omdat hij zich door zijn deelname niet langer alleen voelde. Hoewel de behoefte om nieuwe mensen te leren kennen het meest genoemd werd door jonge Nieuwkomers, is dit soms eveneens voor jonge Nederlanders een reden voor deelname aan friend4friend. Zo legt een jonge Nederlander uit: 'Ik ben dit jaar in Leeuwarden gaan wonen en wil graag nieuwe mensen ontmoeten.' Deze deelnemer is weliswaar niet nieuw in Nederland, maar wel een Nieuwkomer in de regio. Ook zij heeft er behoefte aan om haar lokale sociale netwerk uit te breiden.

Los van het nieuw zijn, zijn er ook maatschappelijke omstandigheden die maken dat de jongeren behoefte hebben aan contact. Zo verbindt een Nieuwkomer zijn behoefte aan een maatje aan de COVID-19 pandemie, omdat er in die tijd weinig contact mogelijk was. Hij zegt:

Ik denk ook dat na covid het sociale leven voor sommige mensen - en voor mij ook - een beetje kapot was. Hoe kan je dan weer normaal gaan doen, hoe kom je terug naar je vorige sociale leven? Friend4friend was positief om weer terug te gaan naar het sociale leven van eerst.

Goede matching is belangrijk

Een goede matching tussen Nederlander en Nieuwkomer is van groot belang. Het zorgt ervoor dat de klik tussen de maatjes goed is en dat er vriendschappen kunnen ontstaan. Volgens de deelnemers is sprake van een geslaagde koppeling als zij veel interesses met hun maatje delen. Sommige deelnemers volgen dezelfde studie, anderen delen hun passie voor koken, wandelen of films.

Een jonge Nederlander vertelt dat hij wel weet dat hij formeel vrijwilligerswerk doet, maar zo voelt het door de goede klik niet voor hem. Hij zegt:

Je bent gewoon samen wat aan het doen. Samen wat aan het eten of samen een het biertje aan het drinken, dat is natuurlijk niet echt vrijwilligerswerk. Je bent gewoon aan het chillen eigenlijk. Het is vooral heel gezellig. Laatst gingen wij naar een cafeetje, we hebben daar geschaakt, maar ondertussen zijn we lekker aan het praten. Vertelde jij [Nieuwkomer] een verhaal, vertel ik een verhaal, dus het voelt niet echt dat je vrijwilligerswerk aan het doen bent eigenlijk.

Een koppeling kan eveneens goed geslaagd zijn omdat de deelnemers delen hoe zij in het leven staan. Zo beschrijven deelnemers dat ze snel een vriendschapsgevoel hadden, omdat ze veel overeenkomsten zagen. Een jonge Nederlander vertelt over haar maatje: 'Ik denk dat wij wel op elkaar lijken qua innerlijk. Ik denk dat onze normen en waarden best wel gelijk zijn. Wij kunnen gewoon goed kletsen, we hebben een goeie klik. Het ging dus ook een beetje vanzelf.'

Het idee van friend4friend is om jongeren buiten hun eigen bubbel te verbinden met anderen. We constateren tegelijkertijd dat de deelnemers niet alleen verschillen zien met hun maatje, maar na een goede matching ook veel overeenkomsten. Hoewel hun geschiedenis en achtergrond anders zijn, zien deelnemers regelmatig dat zij meer met elkaar gemeen hebben dan zij in eerste instantie dachten.

Samenzijn in grotere groepen

Hoewel de relatie tussen de maatjes de basis vormt, komen de deelnemers door friend4friend tevens in contact met anderen. Bijvoorbeeld in de groepsbijeenkomsten van friend4friend, waar ze andere duo's ontmoeten. Ook door samen vrijwilligerswerk te ondernemen en hierbij activiteiten te organiseren, ontmoeten ze andere mensen en wordt hun sociaal netwerk uitgebreid. Gevraagd naar de situatie van friend4friend die het meest indruk heeft gemaakt, zegt een jonge Nederlander:

Ik denk het zomerfeest dat we organiseerden. Dat was echt het moment dat het zo leuk was tussen ons, en zij vond het heel leuk en ik vond het heel leuk. Zij heeft daar ook nieuwe connecties kunnen maken en nieuwe mensen leren kennen. Dat geeft mij ook een goed gevoel dat zij nieuwe mensen heeft kunnen leren kennen.

2.2 Vrijwilligerswerk

Onderdeel van friend4friend is dat de jonge Nederlander en jonge Nieuwkomer samen als duo vrijwilligerswerk doen. De vrijwillige activiteiten die zij ondernamen in Noord-Nederland waren divers. Zo deden duo's spelletjes met of boodschappen voor ouderen, of zij hielpen iemand met verven of verhuizen. Sommigen maakten schoon en anderen organiseerden evenementen in een asielzoekerscentrum. Bij enkele duo's verliep de matching aan vrijwilligerswerk moeizaam of werden activiteiten afgezegd. De meeste deelnemers uit de interviews zijn echter positief over hun vrijwilligerswerk. Ze vonden het fijn om iets voor een ander te betekenen, ervoeren gelijkwaardigheid in het contact met hun maatje, leerden ervan en ontwikkelden hun ambities voor toekomstig werk verder. Hieronder worden de verschillende manieren van impact van het vrijwilligerswerk besproken.

Gelijkwaardig samenwerken

Gelijkwaardigheid is een belangrijk element van friend4friend (Berghuis et al., 2023). Samen vrijwilligerswerk doen helpt het duo bij het opbouwen van een gelijkwaardige relatie, omdat zij daarin samen iets kunnen betekenen voor een ander. Vrijwilligerswerk zorgt ervoor dat ze elkaar beter leren kennen en een sterkere band opbouwen. Tegelijkertijd vinden de jongeren het mooi dat ze daarmee van betekenis zijn voor andere mensen en hun talenten kunnen laten zien, ontwikkelen of ontdekken.

Zo vertelt een jonge Nederlander over het vrijwilligerswerk dat hij met zijn maatje deed bij een vrouw met psychiatrische problemen. Hij legt uit dat hij met zijn maatje een goede band had en zegt:

Ik denk dat het vrijwilligerswerk daar wel heel belangrijk voor is geweest. Ook omdat je dan samen een bepaald doel hebt of zo, ondanks onze persoonlijke leerdoelen dan. Dat je dan samen iets voor een ander doet. Dat je samen een verantwoordelijkheid hebt of zo.

Een ander duo vult het vrijwilligerswerk in door te koken voor anderen. De jonge Nieuwkomer kookt heel graag en is hier goed in, terwijl dat niet geldt voor de jonge Nederlander. Ze kozen bewust voor koken als vrijwilligersactiviteit, omdat het voor de jonge Nieuwkomer prettig is iets te doen waar zij goed in is. De jonge Nederlander vertelt over haar maatje:

Zij leert nog Nederlands en dat doet ze echt heel goed. Maar ze is dan wel eigenlijk steeds bezig met leren. Terwijl, als wij vrijwilligerswerk doen, is het misschien juist leuk om iets te doen waar je in principe allebei goed in bent en waarbij je kan ontspannen en toch Nederlands met elkaar praat.

Leerzame ervaringen

Waar de vorige paragraaf gaat over de invloed van het vrijwilligerswerk op de jonge Nederlander en jonge Nieuwkomer samen, zijn er eveneens op persoonlijke vlak opbrengsten voor de deelnemers. De impact van vrijwilligerswerk is divers. Voor Nieuwkomers gaat het vaak om de mogelijkheid om de taal te oefenen. Op het eindcertificaat van een jonge Nieuwkomer staat over haar vrijwilligerswerk dat de taal oefenen belangrijk was, maar ook dat ze zich inzette voor een ander:

In de tweedehandswinkel leerde je mensen aan te spreken en kon je jouw taalvaardigheid verbeteren. Je hebt mensen, die het ook niet zo makkelijk hebben, geholpen. Daardoor liet je als Nieuwkomer in Nederland zien dat je graag wat voor de ander en de samenleving wilt doen.

Voor beide deelnemers biedt vrijwilligerswerk een inkijkje in een wereld buiten hun bubbel. Zoals in een woonzorgcentrum of bij iemand in een vervuild huis, waar ze hielpen met schoonmaken. Het geeft hen een dankbaar gevoel om iets te doen voor een ander. Een jonge Nederlander omschrijft dit als volgt:

Ik heb hiervoor eigenlijk nooit vrijwilligerswerk gedaan, maar het zou mij wel leuk lijken om vrijwilligerswerk te blijven doen. Het is namelijk dankbaar werk en je doet iets goed voor een ander, en de ander kan ook weer iets goeds voor jou betekenen. Je leert dus van elkaar en dat vind ik mooi.

Ook het leren van vaardigheden kan onderdeel zijn van het vrijwilligerswerk. Samen een activiteit organiseren en laten slagen, zorgt zowel voor een gelijkwaardige relatie als voor het verder ontwikkelen van sociale en organisatorische vaardigheden.

Het werkveld leren kennen

Voor sommige deelnemers past het vrijwilligerswerk goed bij hun werkambities. Zo vertelt een jonge Nieuwkomer dat zij graag verpleegkundige wil worden, maar daar de diploma's nog niet voor heeft. Het vrijwilligerswerk met ouderen in een woonzorgcentrum was daarom een goed begin. Haar maatje zegt daarover: 'Dit was dus een eerste stapje voor haar zodat ze het werkveld een beetje kan leren kennen.'

Twee geïnterviewde deelnemers studeren geneeskunde en hebben vrijwilligerswerk gedaan bij ouderen. Zij zagen daar de ziekten die ze vooralsnog alleen uit de boeken kenden, zoals Parkinson. Op basis van het vrijwilligerswerk concludeerden ze dat deze ziekten er anders uitzien dat ze dachten, en daarmee deden ze waardevolle kennis op voor hun toekomstige carrière.

Voor sommige deelnemers kan het vrijwilligerswerk dus hun horizon verbreden: zij krijgen een inkijkje in het werkveld en leren daarvan. Voor anderen helpt het vrijwilligerswerk juist om het toekomstige werkveld te versmallen. Zo deed een duo – beiden student psychologie – vrijwilligerswerk bij ouderen. Ze kwamen erachter dat ze in de toekomst liever met een andere doelgroep willen werken. Toen ze gevraagd werden of het vrijwilligerswerk hen iets had geleerd voor hun studie, vertelde de jonge Nederlander: 'Volgens mij zijn we er allebei achter gekomen dat we niks met ouderen willen doen. Maar dat is ook een mooi inzicht natuurlijk. Ja, dat kunnen we nu uitsluiten.'

2.3 Nieuw netwerk helpt bij problemen oplossen

Meedoen aan friend4friend helpt deelnemers om een nieuw netwerk te creëren. Hierdoor krijgen met name jonge Nieuwkomers handvatten om Nederland en haar inwoners beter te begrijpen en om te gaan met uitdagingen in het opbouwen van hun leven hier. Belangrijk hierbij is het oefenen met de Nederlandse taal (paragraaf 2.4) en het leren over de Nederlandse cultuur (paragraaf 3.1).

Daarnaast speelt het nieuwe netwerk een rol bij het oplossen van problemen of het beantwoorden van concrete vragen. Zo zegt een jonge Nederlander:

Mijn maatje zei eens tegen mij: 'Ik snap dit niet'. Ze appte me, want ze wilde met kerst ergens naartoe, maar ze snapte niet wat er precies stond. Of iets met de belasting, begreep ze niet, dus toen had ze me daarover geappt. Over dat soort dingen gaat het ook, dat was wel heel concreet.

Een andere Nederlander zegt tegen zijn maatje in een duo-interview: 'En het is gewoon zo mooi dat jij dingen aan mij vraagt van "Kan ik dit doen?" of "Hoe hoort dit in Nederland?", dat vind ik ook gewoon heel mooi dat jij je ook vrij genoeg voelt om dat te vragen.' Het nieuwe netwerk biedt dus de mogelijkheid om laagdrempelig vragen te stellen en kleine problemen op te lossen.

2.4 Taal en communicatie

Voor jonge Nieuwkomers is het leren van de Nederlandse taal een uitdaging (zie ook Van der Ent, 2023). Deelname aan friend4friend levert hier een positieve bijdrage aan en is vaak een motivatie om mee te doen. Zo zegt een Nieuwkomer over zijn reden voor deelname: 'Eigenlijk om mijn taal te verbeteren, dat was mijn eerste reden.' Nederlands oefenen kan op allerlei manieren. Soms hadden deelnemers gesprekken over gedeelde interesses of hun achtergrond, terwijl anderen zich meer richtten op de basiswoordenschat. Zo vertelt een jonge Nederlander dat zij tijdens een groepsactiviteit de kleuren heeft geleerd aan de Nieuwkomers:

We hebben ook een keer de nagels gelakt van het meisje, dat vond ze heel erg leuk. Die jongen die niet goed Nederlands kon, hebben we aan de hand van de kleuren van de nagellak de kleuren geleerd in het Nederlands. Dat was erg leuk. Je merkte ook dat ze het goed oppakten. Als ze de volgende keer weer kwamen, vroegen ze steeds: 'Welke kleur is dit?' Dat was heel leuk om te merken.

Een betere taalbeheersing zorgt ervoor dat ze beter kunnen communiceren met anderen. Daarnaast, zo zegt een jonge Nederlander, kan een betere taalbeheersing het beeld veranderen dat andere mensen van de Nieuwkomer hebben: 'Nederlanders waardeeren het echt als je hun taal spreekt. Op het moment dat je de taal niet beheerst, dan hebben ze sowieso een heel ander beeld van je.'

Een deel van de Nieuwkomers spreekt Engels en dat maakt de communicatie vaak makkelijker. Als er dan een woord in het Nederlands onbekend is, kunnen de deelnemers wisselen naar het Engels en uitleggen wat ze bedoelen. In enkele gevallen hielp deelname

de jonge Nederlanders om hun Engelse taalvaardigheid te verbeteren, door het contact met hun maatje. Zo vertelt een Nieuwkomer die bijna afgestudeerd is als docent Engels over hoe zij en haar maatje beiden geleerd hebben: 'I learned some Dutch words from her because my Dutch is really weird. She also learned some English from me. It was a good experience to talk with her and to exchange our knowledge.'

Voor een deel van de Nieuwkomers zijn er weinig gelegenheden om Nederlands te oefenen. Bijvoorbeeld omdat zij nog in een asielzoekerscentrum wonen en omringd worden door niet-Nederlandstaligen. Het contact met hun maatje is dan extra fijn. Tegelijkertijd kan het voor duo's soms lastig zijn om de Nederlandse taal te oefenen, als de taalbeheersing in het Nederlands nog beperkt is. Zo vertelt een jonge Nederlander over zijn communicatie met zijn jonge Nieuwkomer:

Lastig. Ik vond het eigenlijk best wel lastig. Je doet het vooral met google translate, maar daar zitten nog wel wat foutjes in. Dan heb je veel miscommunicaties, of dat iemand ja knikt maar de zin waarschijnlijk nergens op sloeg. Je kan ook niet echt verbeteren. Maar naarmate het langer duurde kwam ik er wel achter dat korte zinnetjes beter werkten. Daarnaast ook eerlijk vertellen van hey, dit snap ik niet of hey, dit is niet Nederlands. Dat maakte het wel wat duidelijker allemaal.

Hoewel dit de uitdagingen in het contact laat zien, toont het bovendien dat de jonge Nederlander er iets van geleerd heeft. Namelijk hoe je op een heldere manier kan communiceren met iemand die de Nederlandse taal nog aan het leren is: in dit geval in korte zinnen.

2.5 Duurzaamheid van het contact

Tijdens het friend4friend project is er regelmatig contact tussen de deelnemers. In hoeverre dit contact blijft na deelname is op basis van de verzamelde data niet goed te zeggen. Een deel van de deelnemers zegt dat ze elkaar nog steeds spreken, maar de frequentie is een stuk lager. Soms gaat het om een sporadisch whatsapp-berichtje en het uitspreken van de intentie om elkaar nog eens te zien. Zo zegt een deelnemer: 'We hebben af en toe nog wel eens contact van "hey hoe gaat het, zullen we binnenkort weer even afspreken". Dat vind ik ook het leukst, dat het zo gebleven is en dat we een band op hebben opgebouwd.'

Een andere Nederlander geeft aan dat ze de afsluiting van het friend4friend traject lastig vond, omdat je dan afscheid van elkaar neemt. Sindsdien beperkt het contact zich tot whatsapp:

Het afscheid nemen moet bewust, maar als je een jaar lang met elkaar hebt opgetrokken, kan dat ook wel moeilijk zijn. Wat ik zelf een beetje lastig vond - die andere deelnemers hadden dat niet - was de gedachte van: hoe ga je nu verder? Hoe is dit voor hen [Nieuwkomers]? ... Ik heb niet meer iemand gezien, maar er is nog wel wat appcontact. Soms stuurt een jongen wat spraakberichten of hij stuurt filmpjes dat hij muziek maakt. In die zin hebben we nog wat contact.

2.5 Conclusie over verbinden

Friend4friend draagt op verschillende manieren bij aan het verbinden van jonge Nederlanders en Nieuwkomers in Noord-Nederland. De verbinding komt allereerst tot stand doordat deelnemers aan elkaar gekoppeld worden, waarbij een goede matching op basis van gezamenlijke interesses of levensinstelling belangrijk is. Juist dan ontstaat er waardevol contact. Daarnaast verbinden de deelnemers zich met grotere groepen tijdens de groepsbijeenkomsten en vrijwilligerswerk.

Samen vrijwilligerswerk doen neemt een belangrijke plek in bij friend4friend. Deelnemers ervaren dat ze tijdens het vrijwilligerswerk een gelijkwaardige(re) relatie hebben, omdat ze samen van betekenis zijn voor

anderen. Hierdoor ontstaat verbinding met degene die ze helpen, maar eveneens een sterkere verbinding met elkaar. Tegelijkertijd leren zowel de jonge Nederlander als de Nieuwkomer meer over Nederland, omdat ze allebei een inkijkje krijgen in het leven buiten hun eigen bubbel.

Door de verbinding met het nieuwe netwerk zijn jongeren soms beter in staat om problemen op te lossen. Nieuwkomers hebben een kort lijntje met Nederlanders om vragen aan te stellen, waardoor ze makkelijker met uitdagingen om kunnen gaan. In hoeverre dit contact duurzaam is, is op basis van de beschikbare data uit Noord-Nederland moeilijk te zeggen.

Ten slotte draagt friend4friend bij aan verbinding van deelnemers door de ontwikkeling van taalvaardigheden. Het verbeteren van de Nederlandse taal is voor veel jonge Nieuwkomers een belangrijke motivatie om mee te doen en een opbrengst van hun deelname. Ze leren nieuwe Nederlandse woorden en gesprekken voeren, en veranderen daarmee mogelijk tevens hoe andere mensen hen zien. De jonge Nederlanders leren soms Engels van hun maatjes. Andere Nederlanders ontwikkelen andere manieren om toch te communiceren met hun maatjes die nog weinig Nederlands spreken, om zo toch met elkaar verbonden te zijn.

3. Vertrouwen tussen groepen en culturen

Samen optrekken en vrijwilligerswerk doen, leidt tot meer kennis over elkaar. Zien dat er naast verschillen vooral ook overeenkomsten zijn, leidt tot meer onderling begrip. Bovendien krijgen jonge Nederlanders door deelname meer inzicht in moeilijkheden in het leven van Nieuwkomers en ongelijkheid in de samenleving. Bovendien zien beiden zichzelf door friend4friend als een gewaardeerd onderdeel van de Nederlandse samenleving. In dit hoofdstuk wordt dit verder uiteengezet aan de hand van de volgende deelvraag:

Hoe draagt friend4friend Noord-Nederland bij aan het vertrouwen tussen groepen en culturen van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers?

3.1 Elkaar en elkaars cultuur leren kennen

Door deelname aan friend4friend komen jongeren in aanraking met jongeren die uit een ander land en een andere cultuur komen. In alle interviews vertellen jongeren dat iemand leren kennen uit een andere cultuur een interessante ervaring was. Dit is een belangrijk onderdeel van de impact van friend4friend.

Verschillen en overeenkomsten

Jongeren vertellen dat het onderlinge contact hen bewust maakt van de verschillen tussen de culturen. Het gaat dan bijvoorbeeld om verschil in religie, om de vrijheid die jongeren van hun ouders krijgen, of om de gebruiken rondom het huwelijk. Ook de communicatie is vaak anders. Nederlanders staan bekend om hun directheid en initiatief, waar Nieuwkomers vaak niet aan gewend zijn. Dit is een verschil dat zo-

wel Nederlanders en Nieuwkomers opvalt en waarvan zij zich vóór friend4friend minder bewust waren. Een jonge Nederlander dacht dat de Nederlandse directheid vooral een stereotype was, maar kwam erachter dat het echt klopte:

Dat is mij opgevallen dat de Nederlandse cultuur vrij bot kan zijn en dat stereotype blijkt toch wel redelijk te kloppen. En terwijl, nou ja, jouw cultuur veel voorzichtiger is in contact. Dat dat meer afwachtend is, terwijl de Nederlandse cultuur is, nou ja ik stap er gewoon op af. Dat is wel grappig, het is een stereotype, maar ik dacht: ja, dat klopt wel.

Een Nieuwkomer benadrukt dat het belangrijk is om te begrijpen 'hoe de hersenen van Nederlandse mensen werken'. Door deelname aan friend4friend heeft hij hier meer inzicht in gekregen. Op tijd komen

wordt eveneens genoemd als een belangrijk cultureel verschil waar Nieuwkomers aan moeten wennen. Zo legt een Nieuwkomer uit:

Op tijd komen is een serieus ding hier. Je moet op tijd komen. Dat was voor mij niet zo makkelijk om te doen. In mijn cultuur is oké als je tien minuten later bent, voor sommige mensen dertig minuten ook. Maar hier in Nederland, als iemand zegt 'je moet om drie uur komen', dan moet mijn hoofd denken: dat is eigenlijk tien voor drie. Je moet eerder komen.

In de MDT-certificaten wordt leren over en omgaan met culturele verschillen regelmatig aangestipt. Zo blijkt uit dit certificaat dat cultuurverschillen in het begin lastig waren voor een jonge Nederlander, maar dat ze hier goed over heeft gesproken met haar maatje. Op het certificaat staat:

Tijdens dit traject had je ook doelen waar je aan ging werken. Je wilde leren omgaan met cultuurverschillen en grenzen durven aan te geven. In het begin had je moeite met de cultuurverschillen, maar nadat je met [je maatje] hebt gezeten, heb je hier meer duidelijkheid over gecreëerd.

Sommige deelnemers daarentegen vinden de cultuurverschillen wel meevallen. Zoals een jonge Nederlander die zegt: 'Nee ik heb nooit heel erg gemerkt dat zij een hele andere cultuur heeft dan ik. Wij komen best heel erg overeen. Het enige is dat zij vaak aan mij vraagt: "Waarom heb je altijd brood mee?"' De jonge Nieuwkomer vult aan: 'Wij eten eigenlijk ook veel brood, maar voor Nederland is het gewoon echt een maaltijd.'

Hoewel de meeste verschillen gaan over de Nederlandse cultuur, vertelt een enkele deelnemer daarnaast over specifieke Noord-Nederlandse culturele elementen. Zo legt een jonge Nieuwkomer uit dat ze door friend4friend nu weet dat in Friesland zowel Fries als Nederlands gesproken wordt, terwijl dat in Groningen niet het geval is: 'Dat heb ik nu geleerd. Nederland is een klein land, maar er zijn wel twee talen hier in Leeuwarden. Dat heeft me verrast.'

Naast deze culturele verschillen, merkt een deel van de deelnemers dat zij juist veel overeenkomsten hebben met elkaar. 'Ja, je bent niet zo verschillend van de andere persoon', zegt een deelnemer. De jongeren worden zich hier door deelname aan friend4friend (extra) bewust van. Ze delen dan bijvoorbeeld een studie of hobby, of staan op een vergelijkbare manier in het leven. Ze merken dat ze beiden een andere achtergrond en een ander verleden hebben, maar dat

ze toch veel gemeen hebben. Een jonge Nederlander zegt hierover: 'Ja, we hebben heel veel overeenkomsten. Vanuit daar werk je, en dan kom je af en toe grappige verschillen tegen. Maar uiteindelijk komen we vooral overeen met elkaar en hebben we veel dezelfde interesses en veel dezelfde meningen.'

Motivatie om een andere cultuur te leren kennen

Voor jonge Nieuwkomers is de Nederlandse cultuur leren kennen een belangrijke drijfveer om mee te doen aan friend4friend. Ze willen daar meer over weten om hun leven en toekomst in Nederland op te bouwen. Zo legt een Nieuwkomer uit: 'In mijn situatie, is het beter om te leren over de Nederlandse cultuur. En Nederlandse mensen te begrijpen. Hoe doe je normaal, en wat is hier normaal? Dat soort dingen.'

Bij jonge Nederlanders is er soms een intrinsieke nieuwsgierigheid naar een andere cultuur. Ze geven aan om het interessant te vinden om buiten hun bubbel te kijken. Een jonge Nederlander vertelt:

Ja, ik vind cultuurverschil echt super leuk en interessant. Gewoon, om daarvan te leren, en te zien dat het iets heel anders was. Mijn vriendinnen zijn allemaal gewoon Nederlands en zijn een beetje op dezelfde manier opgevoed. En je merkt bij mijn maatje, ja, dat ze best wel een andere opvoeding had.

Het is niet alleen leerzaam om een inkijkje te hebben in een andere cultuur, maar deelname aan friend4friend leert jonge Nederlanders tevens reflecteren op hun eigen cultuur. Juist omdat ze door de ogen van hun maatje naar Nederland kunnen kijken. Een Nederlander zegt:

Ja, ik leer ook over mijn eigen cultuur, denk ik. Dan denk ik, oh, ik heb er nooit bij stilgestaan dat wij het altijd zo doen. En misschien is het wel een beetje... Ik kan me ook voorstellen dat het soms onbeleefd overkomt. Terwijl, dat bedoel ik helemaal niet zo, maar ik kan me nu wel voorstellen dat het zo overkomt.

Gandeweg leren over culturen

Over elkaars cultuur leren vindt plaats in allerlei situaties en interacties. Deelnemers gaan niet bewust samen een lesje Nederlandse cultuur bespreken. Juist in het contact dat ze hebben en tijdens de activiteiten die ze ondernemen, zijn er allerlei leermomenten. Op veel certificaten staat dit ook benoemd, zoals bij deze deelnemer: 'Tijdens je activiteiten met anderstaligen en de groepsbijeenkomsten ben je met nog veel meer culturen in aanraking gekomen. Dat heeft jouw perspectief op de wereld nog verder verbreed en meer kennis van culturen opgeleverd.'

De groepsbijeenkomsten spelen hierbij eveneens een rol. Een deelnemer legt uit hoe ze daarin met vijftien duo's spraken over culturele verschillen, en dat ze daar veel van geleerd had. Ook vrijwilligerswerk speelt een rol in elkaars cultuur beter leren kennen. Een duo deed vrijwilligerswerk in een woonzorgcentrum, en daar leerde de jonge Nieuwkomer dat er in Nederland anders wordt omgegaan met ouderen dan in zijn land van herkomst. Hoewel in zijn cultuur het idee is dat familie moet zorgen voor een patiënt, zag hij in Nederland dat 'het een beter idee is dat die patiënt met een probleem in een zorgcentrum blijft'.

3.2 Onderling begrip

Een van de subdoelen van friend4friend is het ontwikkelen van meer onderling begrip. In de interviews vertellen vooral Nederlanders hoe zij meer begrip hebben gekregen voor Nieuwkomers. Ze hebben meer geleerd over de situatie waarin Nieuwkomers zaten of zitten, en dat heeft in sommige gevallen hun ideeën veranderd.

Dat kan gaan om meer begrip voor de situatie in het land van herkomst van de Nieuwkomer. Zoals deze Nederlander antwoordt op de vraag wat hem het meest is bijgebleven van friend4friend:

Dat is vooral dan gewoon zijn verleden en dat dat stadje van hem helemaal platligt en er niks meer van over is. Dat stadje gewoon een grote puinzooi is geworden. Dus ja, zijn verleden eigenlijk en hoe hij daarvan gevlucht is.

Door een verhaal hierover uit eerste hand van de Nieuwkomer te horen, maakt het veel indruk op hem. Een andere Nederlander heeft een vergelijkbare ervaring en legt uit:

Ja, ja wanneer je het alleen op het nieuws hoort dan denk je: oh wat verschrikkelijk. Maar als je het dan ook van je maatjes hoort waar je wekelijks contact mee hebt en als je ziet dat het zoveel met hun doet ook dat is wel gewoon heel, ja heel heftig eigenlijk.

In andere gevallen is er vooral meer begrip ontstaan voor het leven van jonge Nieuwkomers in Nederland. Zo vertelt een Nederlander dat het zijn beeld van mensen met een vluchtachtergrond in Nederland heeft veranderd. Hij weet nu:

Hoe moeilijk het is om dan aan de slag te gaan als je in Nederland komt. Je hebt helemaal niks met de taal en je weet niks van Nederland. Je ziet dat ze het best wel zwaar hebben. Hoe mensen dan altijd roepen dat het harstikke fijn en makkelijk is dat ze [vluchtelingen] hier kunnen zijn, maar dat er toch veel moeite en andere verhalen achter zitten.

Door friend4friend zijn de jonge Nederlanders in aanraking gekomen met de verhalen van jonge Nieuwkomers. En die verhalen helpen om de groep Nieuwkomers meer in perspectief te kunnen plaatsen. Een Nederlander verwoordt mooi wat hij heeft geleerd: 'Dat het allemaal mensen zijn met een eigen verhaal. Ik kan wel bijna zeggen dat het meer sympathie heeft opgewekt bij mij, dat ik mij wat opener opstel.'

3.3 Overbruggen van vooroordelen

Deelname aan friend4friend kan er ook voor zorgen dat deelnemers hun vooroordelen overbruggen. In het eerdere rapport over de impact van friend4friend staan een aantal voorbeelden die laten zien dat deelname het beeld over Nieuwkomers veranderd heeft. Een voorbeeld van zo'n beeld is dat Nieuwkomers lui of heel anders zijn – deze beelden werden ontkracht door deelname (Van Nieuwenhuizen & Kešić, 2023). In de verzamelde data over friend4friend in Noord-Nederland lijken die veranderingen in vooroordelen minder drastisch.

De interviews laten zien dat het beeld dat Nederlanders over Nieuwkomers hebben soms iets is veranderd. Het gaat dan om een toenemend begrip voor de situatie van Nieuwkomers, zoals in paragraaf 3.2 is beschreven. Nederlanders zijn zich bewuster van de situatie van hun maatje, zowel in het land van herkomst als van de uitdagingen die zij tegenkomen in Nederland. Interessant is dat de Nederlanders vooral aangeven dat ze geleerd hebben dat vooroordelen van andere mensen niet kloppen. Ze vertellen in de interviews minder over of deelname aan friend4friend hun eigen vooroordelen heeft beïnvloed. In het volgende citaat beantwoordt een jonge Nederlander de vraag of friend4friend haar eigen beeld van Nieuwkomers of vluchtelingen heeft veranderd, maar verlegt ze de focus naar wat het beeld is van andere mensen:

Ja, dat wel. Je leert nu echt die mensen zelf kennen. Je hebt natuurlijk de verhalen van het nieuws en als je stereotyperend gaat kijken, dan ken ik wel veel mensen die denken dat vluchtelingen chaos veroorzaken en voor onrust zorgen. [...] Nu zag je wel dat het deel dat wel 'goed' is, overschaduw wordt [door die groep].

Dat het overbruggen van de eigen vooroordelen niet besproken wordt, kan mogelijk verklaard worden vanuit de afwezigheid van (sterke) vooroordelen bij de Nederlanders die geïnterviewd zijn. Wellicht zit bij hen de impact meer in het vergroten van begrip voor Nieuwkomers, dan dat er stereotiepe beelden ontkracht worden. Een andere verklaring kan zijn dat het prettiger is om in algemene zin over vooroordelen te praten – 'Ik ken veel mensen die...' – dan over je eigen vooroordelen. In het algemeen is het aannemelijk dat voornamelijk jonge Nederlanders zonder sterke vooroordelen over Nieuwkomers kiezen voor deelname aan friend4friend.

3.4 Zicht op uitsluitingsmechanismen

Deelname aan friend4friend heeft voor een deel van de deelnemers hun ideeën over uitsluiting in Nederland veranderd. Sommige Nieuwkomers wonen in een asielzoekerscentrum. Dat is een plek waar Nederlanders normaliter niet vaak komen, maar nu wel kennis mee maakten. Een jonge Nederlander zegt over de opvang: 'Ik vond het lastig dat ze zo leefden. Nederland kan dit anders aanpakken.' Een ander legt uit dat de omstandigheden in het AZC haar het meest bijgebleven zijn van friend4friend: 'Wat ik eigenlijk bij mij houd is het stukje onrecht in de wereld. Dat is niet per se een hele mooie of blije boodschap, maar het is wel wat ik voel. [Nu het voorbij is] denk ik: nu is het over en nu zijn zij weer in het AZC.' Sommige jonge Nederlanders waren al van mening dat Nederland toleranter zou moeten zijn voor Nieuwkomers, en dit idee is door deelname aan friend4friend versterkt.

Een van de Nieuwkomers die meedeed aan friend4friend reflecteert in een interview uitgebreid op ongelijkheid en uitsluiting in Nederland. Zij komt uit het Midden-Oosten en heeft zelf geen vluchtachtergrond, maar heeft wel veel vrijwilligerswerk gedaan met mensen die gevlucht zijn. Haar is opgevallen dat er ongelijkheid is in de opvang en behandeling van mensen uit het Midden-Oosten en Oekraïne. Ze zag hoe Oekraïners warm en sympathiek werden onthaald, terwijl mensen uit het Midden-Oosten in slechtere omstandigheden werden opgevangen en opmerkingen kregen over dat ze beter terug konden gaan naar hun eigen land. Ze was verbaasd dat de opvang en behandeling zo anders was en praat er lang over door in het interview. Ze stelt:

Ik heb veel goede ervaringen gehad door friend4friend. Maar het enige dat ik niet goed vond, is de ongelijkheid die ik zag in Nederland. [...] Toen ik de dubbele standaard zag en het verschil in gelijkheid, toen was ik geshockt.

Overigens vond deze deelnemer niet dat friend4friend een rol had in deze ongelijkheid, of dat er bij friend4friend ongelijke behandeling tussen deelnemers is. Ze benadrukt dat niet elke Nederlander over verschillende groepen Nieuwkomers anders denkt, maar ziet wel dat de opvang en houding ten opzichte van verschillende groepen ongelijk is. Door haar deelname aan friend4friend is dit – negatieve – element van de Nederlandse cultuur zichtbaar geworden voor haar: 'Ik denk dat ik, als ik niet mee had gedaan aan friend4friend, ik dit niet gezien had.'

3.5 Gevoel van waardering en erbij horen

Een van de doelen van Friend4friend is dat jonge Nieuwkomers zich een gewaardeerd onderdeel van de Nederlandse samenleving voelen en merken dat ze erbij horen. Een gelijkwaardige relatie met de jonge Nederlander is daarvoor erg belangrijk. We hebben het belang van dit thema al een aantal keer voorbij zien komen in dit rapport. Bijvoorbeeld wanneer het gaat om een goede matching tussen de maatjes op basis van gezamenlijke interesses en het samen deelnemen aan vrijwilligerswerk.

Een goede koppeling tussen de maatjes – waarbij deelnemers een hobby, studie of levensinstelling gemeenschappelijk hebben – draagt eraan bij dat ze op een gelijkwaardige manier met elkaar kunnen optrekken. Hoewel de jonge Nederlander beter Nederlands spreekt en de Nieuwkomer hier vaak van wil leren, ondernemen ze activiteiten waarover ze allebei kennis hebben. Zoals bijvoorbeeld schaken of koken.

De gelijkwaardigheid komt ook tot uiting in interesse voor elkaars cultuur. Waar de Nieuwkomer over de Nederlandse cultuur wil leren om het leven hier beter te begrijpen, wil de Nederlander eveneens vaak over de cultuur van de Nieuwkomer leren vanuit nieuwsgierigheid. Zo vertelt een jonge Nieuwkomer over haar maatje: 'Ja, ik leer haar over de Syrische cultuur als zij ernaar vraagt. Ze weet al een beetje over de islam en de Arabische cultuur.' Deze onderlinge culturele interesse versterkt het gevoel van gelijkwaardigheid tussen de maatjes.

Samen vrijwilligerswerk doen is een belangrijk element om het gevoel van waardering en inclusie te versterken. Tijdens het vrijwilligerswerk zetten de maatjes zich samen in voor een gemeenschappelijk doel (zie ook paragraaf 2.2). Deze gezamenlijke verantwoordelijkheid draagt volgens de deelnemers bij aan een gevoel van gelijkwaardigheid. Daarnaast geeft het hen allebei een goed gevoel dat zij voor anderen van betekenis zijn.

3.6 Conclusie over vertrouwen

Friend4friend draagt op verschillende manieren bij aan het vertrouwen tussen de maatjes. Allereerst biedt deelname aan friend4friend jongeren de mogelijkheid om kennis te maken met mensen uit een ander land en een andere cultuur. Hierdoor leren zij over culturele verschillen: de jonge Nieuwkomers leren de Nederlandse cultuur beter kennen en de jonge Nederlanders leren over de cultuur van de Nieuwkomer en kijken met andere ogen naar hun eigen cultuur. Meer leren over culturele verschillen is voor veel deelnemers een motivatie voor deelname. Door allerlei activiteiten die de deelnemers ondernemen – zoals het onderlinge contact, het vrijwilligerswerk en de groepsbijeenkomsten – leren ze gaandeweg over de cultuur en kan het onderlinge vertrouwen toenemen. Naast de verschillen, worden de deelnemers zich bewust van de onderlinge overeenkomsten die zij hebben. Dit kan gaan om gemeenschappelijke studies, hobby's of meningen.

Volgens de deelnemers zorgt de onderlinge interactie tevens voor meer wederzijds begrip. Vooral de jonge Nederlanders krijgen meer inzicht in de situatie waarin de jonge Nieuwkomers zich bevonden of bevinden. Ze geven aan dat dit indruk op hen maakt. Hoewel ze de verhalen over sommige landen van herkomst van Nieuwkomers kennen van het nieuws, is het toch anders wanneer ze het van hun maatjes zelf horen. Ook de situatie van Nieuwkomers in Nederland is niet altijd makkelijk, blijkt uit de verhalen van de deelnemers. Hoewel de jonge Nederlanders aangaven geen sterke vooroordelen over Nieuwkomers te hebben, blijkt uit hun verhalen wel dat ze zich door deelname aan friend4friend bewuster zijn geworden van de onjuistheid van vooroordelen van andere mensen.

Bij een deel van de jongeren die deelnamen aan friend4friend is hun idee over ongelijkheid en uitsluiting in Nederland veranderd. Bijvoorbeeld omdat jonge Nederlanders zagen hoe jonge Nieuwkomers in een asielzoekerscentrum leven en ze niet hadden verwacht dat dit zo lastig zou zijn. Ook de verschillen in behandeling en opvang in Nederland tussen vluchtelingen uit Oekraïne en vluchtelingen uit het Midden-Oosten worden opgemerkt, waardoor hun beeld van gelijke behandeling in Nederland veranderd is.

Tot slot wil friend4friend deelnemers een gevoel van waardering geven en hen laten ervaren dat ze erbij horen. Hiervoor is een gelijkwaardige relatie erg belangrijk. Als de maatjes gezamenlijke interesses hebben, kunnen ze gemakkelijker op een gelijkwaardige manier met elkaar optrekken. Deze gelijkwaardigheid zien we vooral terug bij de wederzijdse interesse in elkaars cultuur, maar ook tijdens het vrijwilligerswerk waarin ze samen een verantwoordelijkheid hebben en van betekenis zijn voor anderen. Friend4friend kan hiermee tevens bijdragen aan het vertrouwen tussen de maatjes.

4. Versterken van jonge Nederlanders en Nieuwkomers

Een veerkrachtige houding is het vermogen om zelf problemen op te lossen en kansen te grijpen. Meer veerkracht betekent dat jongeren het vermogen hebben om zelf actief te werken aan het bereiken van een door hen gewenste situatie. Friend4friend draagt bij aan het verwerven van veerkracht onder jonge Nederlanders en Nieuwkomers. In veel gevallen verbeteren het zelfvertrouwen en het zelfbeeld tijdens deelname aan friend4friend. Tevens ervaren jongeren dat zij van betekenis zijn voor de samenleving door het vrijwilligerswerk dat zij doen via friend4friend. Daarnaast verwerven jongeren persoonlijke en werkgerelateerde vaardigheden via friend4friend. Denk hierbij aan het nemen van initiatief en het versterken van hun communicatieve vaardigheden. In dit hoofdstuk wordt dit nader uitgewerkt aan de hand van de deelvraag:

Hoe draagt friend4friend Noord-Nederland bij aan het versterken (veerkracht) van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers?

4.1 Zelfvertrouwen en positief zelfbeeld

Een waardevol contact tussen de maatjes kan hen veel leren over de ander, maar ook over zichzelf. Meerdere deelnemers noemen dat ze door deelname aan friend4friend meer zelfvertrouwen hebben gekregen. Een jonge Nederlander legt uit dat ze wist dat ze haar Nieuwkomer moest begeleiden omdat de andere kwetsbaarder was. Dat maakte dat zij voelde dat ze sterk moest zijn. Gevraagd naar wat friend4friend haar leerde, zegt ze:

Ook zelfvertrouwen: je begeleidt [iemand] en je bent met iemand alleen. Je weet dat diegene wat kwetsbaarder is dan jij, of niet zo stevig in zijn schoenen staat dan jij. Dus dat zelfvertrouwen en begeleiding, zelf iemand kunnen begeleiden, dat neem ik mee.

Een andere jonge Nederlander vertelt dat meedoen hem een positief gevoel gaf: 'Ik had echt het idee dat hij het heel fijn vond om een luisterend oor te hebben. Hij gaf ook herhaaldelijk aan hoe erg hij dat waardeerde. Dat deed mij erg goed.' De waardering van de Nieuwkomers leidt bij meerdere jonge Nederlanders tot een gevoel van dankbaarheid voor wat zij kunnen betekenen.

Ook voor jonge Nieuwkomers kan deelname een positieve bijdrage leveren aan hun zelfvertrouwen en zelfbeeld. Enerzijds omdat zij met friend4friend hun Nederlandse taalbeheersing verder ontwikkelen, wat bijdraagt aan meer zelfvertrouwen. Anderzijds omdat ze zichzelf kunnen laten zien en het beeld dat anderen mogelijk van hen hebben als vluchteling kunnen aanpassen. Een jonge Nieuwkomer zegt hierover:

De Nederlandse mensen zijn ook echt aardig en geïnteresseerd, maar dan moet je ze eerst laten zien wie jij bent. In de media bestaat een negatief beeld over vluchteling zijn, maar als je met mensen praat, vriendelijk bent, dan gaat het vanzelf. Ik heb geleerd niet te snel te zijn, blijf rustig en praat met iedereen. Probeer je best te doen om vriendelijk te zijn, dan komt het goed.

Door zijn interacties met andere mensen, lukt het hem om opener te zijn en kan hij met iedereen praten. Dat maakt dat hij zich beter voelt en meer zelfvertrouwen heeft.

4.2 Van betekenis voor de samenleving

Door friend4friend kunnen zowel jonge Nederlanders als jonge Nieuwkomers van betekenis zijn voor de samenleving. Soms is dat een individuele ervaring van een van de maatjes, en soms zijn ze samen als duo van betekenis.

Meerdere jonge Nederlanders geven aan dat ze meededen aan friend4friend omdat ze graag iets voor een ander willen betekenen. Een jonge Nederlander verwoordt het treffend: ‘Sowieso het helpen van mensen vind ik prachtig omdat er zoveel slechte dingen in de wereld zijn.’ Van waarde zijn voor een ander is voor hen een reden om te beginnen met friend4friend, maar ze noemen het ook als uitkomst. Een jonge Nederlander vertelt: ‘Friend4friend heeft mij de kans gegeven om wat te betekenen voor iemand anders. Dat was ook wel de insteek.’ Een ander zegt: ‘Het belangrijkste dat ik geleerd heb: hoe waardevol het kan zijn om er voor de mensen te zijn.’

Een deel van de jonge Nederlanders merkt op dat hun vrijwillige inzet als maatje van een Nieuwkomer hen voldoening gaf. Ze vonden het fijn om van betekenis te zijn en waardering te krijgen van de ander. Voor velen was het de eerste keer dat zij vrijwilligerswerk deden en daar zijn ze enthousiast over. Een jonge Nederlander vertelt waarom ze zich er goed bij voelt:

Je doet iets waar je je goed bij voelt, en je hoeft er niets voor terug. Dat geeft mij voldoening. Ik doe iets zonder er iets voor te vragen. Iets doen voor een ander dat eigenlijk niks kost. Niet eens een klein beetje moeite, omdat je het doet voor jezelf en voor een ander. Een klein gebaar betekent heel veel voor een ander, en dat is mooi aan vrijwilligerswerk.

Ook voor Nieuwkomers geldt dat zij tijdens friend4friend van betekenis zijn voor een ander, bijvoorbeeld wanneer ze vrijwilligerswerk doen. Op één van de certificaten staat hierover vermeld:

Je bent van betekenis geweest tijdens het vrijwilligerswerk. Je ging samen met de andere jongeren lampen versieren in een ouderentehuis. Je vond het fijn dat jullie samen als groep wat voor andere mensen konden betekenen. Door vrijwilligerswerk ben jij van betekenis geweest voor de samenleving.

Een andere Nieuwkomer deed vrijwilligerswerk in het AZC en was van toegevoegde waarde omdat ze de moedertaal van de inwoners kon spreken. Hierdoor kon ze hen beter geruistellen. Ze zegt:

De mensen daar wilden hun verhaal kwijt. Ik luisterde naar hen en probeerde hen rustig te maken. Ik zei dat, wat er ook gebeurt in hun leven, het voorbij zal gaan. Hun toekomst is hier in Nederland, en het zal goed komen.

Ook was er een Nieuwkomer die de ambitie uitsprak om over een tijdje andere mensen te helpen. Voor hem begint deze fase nadat hij zelf zijn weg goed gevonden heeft. Hij zegt: ‘Na mijn integratie, dan wil ik ook andere mensen helpen!’

Voor zowel jonge Nederlanders als voor jonge Nieuwkomers kan het kennismaken met vrijwilligerswerk tijdens friend4friend dus een zaadje planten voor toekomstig vrijwilligerswerk. Omdat ze er kennis mee maken tijdens de deelname aan het programma, smaakt het naar meer en spreekt een deel de ambitie uit om hiermee door te gaan in de toekomst.

We zagen in paragraaf 2.2 al dat vrijwilligerswerk door de deelnemende jongeren gewaardeerd wordt omdat ze daarin samen en op een gelijkwaardige manier van betekenis kunnen zijn voor een ander. De activiteiten tijdens het vrijwilligerswerk brengen een gevoel van saamhorigheid te weeg. Het mes snijdt daarmee aan twee kanten: jongeren doen vrijwilligerswerk voor de samenleving én vormen een sterke band met elkaar omdat ze het samen doen. Een jonge Nederlander reflecteert hierop en zegt:

Je merkt dat bij vrijwilligerswerk je iets doet met elkaar; je werkt samen met elkaar en je hebt er plezier bij. Ik denk dat het goed is voor de samenleving dat mensen vrijwilligerswerk blijven doen en dit ook met elkaar sámen doen. Vaak in Nederland zijn we individueel, we kijken vooral naar onszelf. Dat heb ik gemerkt van persoonlijke ervaringen. Maar iets samen doen, dat is heel mooi in de samenleving. Dat je wat kan betekenen voor een ander en de saamhorigheid.

4.3 Zicht op wensen voor de toekomst

Het contact met andere mensen en het doen van vrijwilligerswerk, heeft voor sommige deelnemers bovendien invloed op de richting die zij op willen in de toekomst. We zagen eerder – in paragraaf 2.2 – al dat vrijwilligerswerk kan helpen om werkambities scherper te krijgen. Zo deden deelnemers vrijwilligerswerk dat paste bij hun ambities, zoals werken in het verpleeghuis als zij een carrière ambiëren als verpleegkundige of arts.

Naast het vrijwilligerswerk, kan het contact met andere jongeren wensen voor de toekomst duidelijker maken. Zo beschrijft een certificaat van een jonge Nederlander dat zij ervaren heeft dat de doelgroep vluchtelingen goed bij haar past. Ze is er zekerder

van geworden dat ze met die doelgroep wil werken door deelname aan friend4friend. Op het certificaat staat:

Ze heeft veel geleerd van het ontmoeten van mensen met verschillende culturele achtergronden in de noodopvang. Haar vaardigheden, zoals een luisterend oor bieden, grenzen aangeven en geduld hebben, zijn daar duidelijk door versterkt. Ze is tijdens haar friend4friend-periode volwassener en rustiger geworden. Daardoor weet ze nu beter wat ze met haar opleiding wil: ze wil graag met vluchtelingen gaan werken.

Hetzelfde geldt voor een Nieuwkomer, die gesterkt is in zijn idee dat hij graag met mensen wil werken. Hij legt in een interview uit:

Ik zou altijd sociaal werk willen doen of maatschappelijk werk. Toen ik in het AZC zat heb ik altijd geholpen. Ik begeleidde hen, ik heb met COA gewerkt. Ik kan het gevoel niet missen: werken met kinderen, ouderen, handicap, mensen met beperkt verstand. Werken met veel mensen; dat heeft mij eigenlijk [aangetrokken]. En dat past bij mij. Ik kan goed met mensen omgaan en ik kan goed met mensen praten. Als alles goed gaat met taal, met schrijven en met lezen: dan ga ik de opleiding sociaal werk doen..

4.4 Persoonlijke vaardigheden

Deelnemers kunnen tevens persoonlijke vaardigheden ontwikkelen door deelname aan friend4friend. In de certificaten wordt vaak op deze persoonlijke vaardigheden gereflecteerd, zoals bij deze deelnemer:

Je hebt veel geleerd van het organiseren van activiteiten voor de kinderen en in de ontmoeting met hun ouders over de verschillende culturele achtergronden in de noodopvang. Je hebt meer zelfvertrouwen gekregen, weet beter wat je wilt, bent gegroeid in vaardigheden zoals oplossingen bedenken, vragen durven stellen, grenzen aangeven en zeggen wat je vindt.

Een vaardigheid die vaak in de interviews genoemd wordt, is nemen van initiatief. Zo zegt een jonge Nederlander: 'Ik heb geleerd om meer initiatief te nemen om dingen te bedenken of iets te gaan doen.' Ook een Nieuwkomer benadrukt het belang van deze ontwikkelde vaardigheid: 'Ik heb geleerd om open te zijn. Ik heb geleerd om initiatief te nemen. Ik heb geleerd om te proberen, en mijn best te doen.'

Enkele andere Nederlanders geven aan dat ze geleerd hebben van het doorzettingsvermogen en de kracht van hun maatjes. Ze vonden het inspirerend om te zien dat 'niets haar tegenhield' en dat ze zo hun best doen om een nieuw leven op te bouwen in Nederland.

In het algemeen hebben alle deelnemers – jonge Nieuwkomers en jonge Nederlanders – zich verder ontwikkeld in hun sociale vaardigheden. Dat gaat om betere taalbeheersing, maar ook om begrijpelijk communiceren met iemand die de Nederlandse taal aan het leren is, en contact maken en onderhouden met een ander. Een jonge Nederlander vertelt dat hij zijn nieuwe communicatieve vaardigheden – bewust luisteren – nu ook toepast bij zijn andere sociale contacten:

Het benadrukt hoe belangrijk het kan zijn en is om simpelweg een luisterend oor voor iemand te zijn. Zo ga je dat ook terugkoppelen naar je eigen sociale contacten, en word je iets meer bewust van hoe belangrijk het is om er voor mensen in je omgeving te zijn.

4.5 Werkgerelateerde vaardigheden

Persoonlijke vaardigheden kunnen tevens relevant zijn voor het (toekomstige) werk van de deelnemers. Zoals het nemen van initiatief: dat is fijn voor je persoonlijke ontwikkeling, maar helpt ook in veel banen. Daarnaast zijn er andere werkgerelateerde vaardigheden die jongeren hebben geoefend en geleerd tijdens hun deelname aan friend4friend. Bijvoorbeeld omdat ze praktische zaken geregeld hebben of activiteiten georganiseerd hebben. Zo vertelt een jonge Nederlander over de specifieke vaardigheden die ze heeft geleerd tijdens het vrijwilligerswerk: 'Hoe je kinderen rustig houdt en hoe je iedereen bij de activiteit kan betrekken zodat die zich niet buitengesloten voelt. Creativiteit ook, tijdens de activiteiten nieuwe dingen proberen.'

Veel jonge Nederlanders die deelnamen aan friend4friend in Noord-Nederland volgen een opleiding Social Work en ontwikkelden bij friend4friend vaardigheden die in hun beroep als sociaal werker goed van pas komen. Dat kan heel concreet zijn, waarbij het geleerde van de opleiding toegepast wordt in de praktijk. Deze jonge Nederlander legt uit dat contact met haar maatje erg leerzaam was voor haar toekomstige werk:

Dit heeft me wel echt geleerd, wat we op school leren: luisteren, samenvatten, doorvragen, interesse tonen in een ander en een luisterend oor bieden. Ik houd ook zelf graag van praten, dus soms moet ik mezelf even op stop zetten van ho, even luisteren. Dat heb ik ook echt geleerd: luisteren naar een ander en wat diegene te zeggen heeft. Dat neem ik mee in de toekomst.

Een andere Nederlander vertelt dat ze scherper zag waar ze zichzelf nog in kon verbeteren door het contact met haar maatje. Ze zegt dat haar communicatie met de vrijwilligerslocatie rommelig was en reflecteert:

Ik heb wel gehad dat het in mijn hoofd nog chaotisch is. Dan ging ik het wel met [maatje] communiceren, maar doordat ik chaotisch ben, begrijpt hij niet wat ik bedoel. Ja, dan snapt hij het natuurlijk ook niet zo goed. Ik had toen achteraf wel dat ik dacht: ik kan beter alles eerst voor mezelf op een rijtje hebben en dan pas door communiceren. En beter in het echt dan over de telefoon. Als ik zelf chaotisch ben, dan werkt dat niet zo goed. Dus het is op beide vlakken leerzaam. Het is een combinatie tussen proberen als professioneel ervan te leren en de vriendschap die er echt in zit.

Het ontwikkelen van betere communicatieve vaardigheden komt eveneens in verschillende interviews naar voren. Dat kan gaan om de verbale communicatie versimpelen, zodat ook mensen met een beperkte Nederlandse taalbeheersing het begrijpen. Het kan eveneens betrekking hebben op hoe je non-verbale communicatie kan inzetten. Zoals deze jonge Nederlander geleerd heeft: 'Het feit dat je niet alleen met woorden kan communiceren, maar ook met gebaren. Dat je ook kan uitbeelden hoe je je voelt in plaats van het te zeggen, dat heeft zeker wel wat opgeleverd.'

Voor de jonge Nieuwkomers is het verbeteren van communicatieve vaardigheden – en in het bijzonder de Nederlandse taal – van belang voor hun toekomstige werk. Daarnaast zagen we dat deze deelnemers ervaring opdeden op vrijwilligerslocaties – zoals in een verpleeghuis – die pasten bij het werk dat ze later willen gaan doen. Door daar tijdens friend4friend al kennis mee te maken, leren ze het werkveld beter kennen en kunnen ze daar al vaardigheden in ontwikkelen.

4.6 Conclusie over versterken

Door deelname aan friend4friend werken jongeren op verschillende manieren actief toe naar een door hen gewenste situatie. Deelname versterkt jongeren en maakt hen veerkrachtig(er). Allereerst leidt verbinding – één van de drie pijlers van friend4friend – ertoe dat jongeren zich kunnen spiegelen aan de ander. Jongeren geven aan dat daardoor hun zelfbeeld verbetert en hun zelfvertrouwen groeit. Bijvoorbeeld omdat ze zien dat ze zich sterk kunnen opstellen en begeleiding kunnen bieden, of omdat ze in interacties met anderen oefenen om vriendelijk te zijn en hun best te doen. De waardering die ze van hun maatje krijgen, speelt met name bij de jonge Nederlanders een rol in het vergroten van hun zelfvertrouwen.

Zowel jonge Nederlanders als jonge Nieuwkomers ervaren tijdens deelname aan friend4friend dat ze betekenisvol bezig zijn voor anderen. Voor jonge Nederlanders was dit regelmatig een reden om mee te doen aan friend4friend. Zij merken dat het bovendien wat oplevert. Van betekenis zijn voor een ander hoeft niet veel werk te zijn, maar het geeft wel een goed en dankbaar gevoel. Jongeren uit beide groepen gaven aan dat ze in de toekomst graag verder zouden willen gaan met vrijwilligerswerk, omdat ze daar merken van waarde te zijn voor anderen. Samen van betekenis zijn tijdens het vrijwilligerswerk ervaren de maatjes als bijzonder prettig. De gedeelde inzet en verantwoordelijkheid draagt er dan aan bij dat ze een sterk saamhorigheidsgevoel ervaren.

Een deel van de deelnemers krijgt door friend4friend meer zicht op hun wensen voor de toekomst. Bijvoorbeeld omdat ze enthousiast worden van het werken met Nieuwkomers of met mensen in het algemeen. Voor anderen is het idee versterkt dat ze graag in de zorg willen werken en hebben ze hier alvast wat ervaring in opgedaan, omdat ze er vrijwilligerswerk deden.

Ten slotte ontwikkelen en versterken deelnemers van friend4friend verschillende persoonlijke en werkgerelateerde vaardigheden. Denk bij persoonlijke vaardigheden aan meer zelfvertrouwen, initiatief nemen, contacten maken en onderhouden, en plannen maken. Sommige van deze vaardigheden zijn ook voor (toekomstig) werk van belang. Andere voorbeelden van werkgerelateerde vaardigheden zijn activiteiten organiseren, gespreksvaardigheden toepassen die van pas komen als sociaal werker, en in het algemeen communicatieve vaardigheden. Dit gaat dan zowel om verbale vaardigheden – bijvoorbeeld makkelijkere woorden en korte zinnen gebruiken – als om non-verbale vaardigheden om iets duidelijk te maken.

5. Conclusie

De bevindingen over de impact van friend4friend in Noord-Nederland komen in grote mate overeen met de bevindingen in het eerdere rapport in 2023 over de impact van friend4friend op jongeren die mee hebben gedaan aan f4f Amstelland, f4f Haarlemmermeer, f4f Alkmaar en omgeving, f4f Hoorn en omgeving, Hilversum en omgeving, f4f Súdwest-Fryslân en omgeving en f4f Nederland, de digitale variant van friend4friend (Nieuwenhuizen & Kešić, 2023)

We zien wel kleine verschillen tussen de regio Noord-Nederland en de uitvoering van friend4friend in de rest van Nederland. Bijvoorbeeld wanneer een jonge Nieuwkomer praat over de typisch Noord-Nederlandse cultuur: in Friesland wordt niet alleen Nederlands gesproken, maar ook Fries. Tevens valt op dat deelnemers in Noord-Nederland niet spreken over ondersteuning van maatjes bij inburgering of sollicitaties, terwijl dit bij friend4friend op andere locaties wel besproken werd. Daarnaast komt in Noord-Nederland (het overbruggen van) vooroordelen van deelnemers minder aan bod in de interviews.

Het is niet aannemelijk dat deze nuanceverschillen duiden op een werkelijk verschil tussen de impact van friend4friend Noord-Nederland en friend4friend op andere plekken. Een logischere verklaring kan gevonden worden in het aantal interviews: in de studie naar friend4friend Nederland is een groter aantal respondenten geïnterviewd (Nieuwenhuizen & Kešić, 2023), waardoor verwacht kan worden dat er meer diverse visies op onderwerpen aan bod kwamen.

Op basis van de vorige hoofdstukken waarin de deelvragen zijn beantwoord, volgt nu de beantwoording van de hoofdvraag:

Hoe draagt friend4friend Noord-Nederland bij aan de empowerment van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers?

5.1 Verbinden

Friend4friend Noord-Nederland draagt allereerst bij aan empowerment van de deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers door hen met elkaar te verbinden. Ze vormen door hun deelname een netwerk, doordat ze met elkaar in contact komen en deelnemen aan groepsbijeenkomsten en vrijwilligerswerk. Bovendien zorgt het vrijwilligerswerk ervoor dat er tussen de maatjes een sterke band ontstaat én dat hun empowerment wordt versterkt omdat ze van betekenis zijn voor anderen. Van deze ervaring leren ze veel over omgang met elkaar en over vaardigheden als activiteiten organiseren. Tegelijkertijd krijgen ze een inkijkje in een wereld buiten hun eigen bubbel, waarmee ze leerzame ervaring opdoen, ook op het gebied van toekomstig werk.

Verbinding met anderen draagt eveneens bij aan een afname van eenzaamheid, omdat jongeren sociale contacten opdoen. Bij dit netwerk kunnen Nieuwkomers bovendien laagdrempelig vragen stellen over hoe het in Nederland werkt, waardoor ze meer leren van de cultuur. Empowerment door verbinding van deelnemende jonge Nederlanders en Nieuwkomers

is ook een gevolg van de ontwikkeling van taal- en communicatieve vaardigheden binnen friend4friend. Jonge Nieuwkomers hebben de Nederlandse taal geleerd en hun woordschat uitgebreid. Jonge Nederlanders hebben beter leren omgaan met mensen die de taal niet (geheel) machtig zijn.

5.2 Vertrouwen

Friend4friend draagt bij aan empowerment van deelnemende jongeren door het vergroten van vertrouwen tussen mensen door middel van intercultureel contact. Duo's bouwen terloops positieve ervaringen op in de omgang met elkaar en leren overeenkomsten en verschillen kennen. Vermoedelijk ongemerkt zijn jongeren bezig met sociale reflexiviteit; zij worden zich bewust van zowel de verschillen als overeenkomsten met mensen buiten de eigen kring. Door de onderlinge omgang leren ze meer over de culturele achtergrond van de ander, maar kijken ze bovendien door andere ogen naar hun eigen cultuur en gedrag. Het contact zorgt voor meer begrip voor de ander. Bij jonge Nederlanders valt op dat ze meer te weten komen over de situatie van hun maatje in het verleden

in het land van herkomst en bovendien meer begrip krijgen voor diens huidige situatie in Nederland.

Vertrouwen tussen jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers groeit door de verhalen die ze elkaar vertellen of simpelweg doordat ze elkaar beter leren kennen. Het beeld van jonge Nieuwkomers dat Nederlanders kennen uit de media wordt aangepast; het maakt veel meer indruk als zij de persoonlijke ervaringen van hun maatje horen. Een deel van de jongeren zegt zich daardoor meer open en met meer vertrouwen op te stellen.

Jonge Nederlanders leren niet alleen over jonge Nieuwkomers, maar net zo goed over hun eigen leven en de samenleving waarin zij leven. Zij beseffen zich dat het leven in het asielzoekerscentrum moeilijker is dan ze dachten en dat de opvang in Nederland ruimhartiger kan zijn. Een enkele deelnemer kreeg door friend4friend inzicht in hoe de opvang en behandeling van diverse groepen Nieuwkomers – in dit geval mensen afkomstig uit Oekraïne en uit het Midden-Oosten – kan verschillen. Deelname aan friend4friend gaf zo inzicht in de ongelijkheid die ook deel uitmaakt van de Nederlandse cultuur.

Tot slot leidt het gevoel van onderlinge waardering tot vertrouwen en daarmee tot empowerment. Een belangrijk ingrediënt hierbij is de gelijkwaardigheid waar friend4friend vanuit gaat. Gelijkwaardigheid ontstaat doordat friend4friend niet draait om het aanbieden of ontvangen van hulp, maar juist om

iedere eigen en unieke culturele en persoonlijke inbreng tijdens friend4friend. Dit maakt dat beide deelnemers van betekenis zijn voor elkaar. Hoewel de Nederlandse taalvaardigheid van de Nieuwkomer in veel gevallen beperkter is dan van de Nederlander, en de Nieuwkomer hier graag van wil leren (ook wel: erkende ongelijkheid), levert de jonge Nieuwkomer eveneens een belangrijke bijdrage in de relatie met het maatje.

5.3 Versterken

Friend4friend draagt bovendien bij aan empowerment van jonge Nederlanders en Nieuwkomers door hen op verschillende gebieden te versterken en hen op verschillende manieren in staat te stellen actief toe te werken naar een door hen gewenste situatie. Allereerst versterken onderlinge omgang en spiegeling van jezelf aan de ander in veel gevallen het zelfbeeld en het zelfvertrouwen, omdat jongeren zo hun eigen talenten en kwaliteiten gaan inzien. Vrijwilligerswerk versterkt gelijkwaardigheid doordat deelnemers merken dat zij veel te bieden hebben en samen van betekenis kunnen zijn voor anderen en de samenleving. Friend4friend draagt bovendien bij aan het versterken van taalvaardigheid van Nieuwkomers. Het verwerven van taalvaardigheden kan dus leiden tot meer zelfredzaamheid – zowel binnen als buiten friend4friend – en daarmee tot meer zelfvertrouwen. Ten slotte draagt friend4friend bij aan de empowerment van deelnemende jongeren doordat zij hun

eigen talenten en wensen voor de toekomst verder kunnen ontdekken. Dit geldt voor zowel de Nieuwkomer als de Nederlander. Ze ontwikkelen persoonlijke en werkgerelateerde vaardigheden. Denk hierbij aan het leren initiatief nemen, gesprekstechnieken toepassen, plannen en organiseren, sociale vaardigheden, taalvaardigheden en verschillende manieren van communicatie.

5.4 Suggesties voor verder onderzoek

Dit rapport laat zien dat friend4friend bijdraagt aan de empowerment van deelnemende jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers door middel van verbinden (netwerkvorming), vertrouwen en versterken (veerkracht). Friend4friend hoopt dat, als friend4friend voorbij is, jongeren empowerment middels deze drie pijlers meenemen op hun verdere pad en daarmee positieve impact (blijven) maken op de samenleving als geheel.

In hoeverre deze hoop gerealiseerd wordt, is een interessant en relevant thema voor vervolgonderzoek. Allereerst kan gekeken worden naar de duurzame impact van deelname voor deelnemers. Met andere woorden: in hoeverre is het gelegde contact duurzaam? En in welke mate ervaren deelnemers ook in de toekomst impact van hun deelname?

Verder is de bredere maatschappelijke impact van friend4friend een belangrijk onderwerp voor toe-

komstig onderzoek. Hoewel de deelnemers die in dit rapport aan het woord waren een positief beeld schetsen, weten we ook dat zij een selectieve groep vormen, namelijk de deelnemers die zich hebben aangemeld voor friend4friend én niet gestopt zijn met deelname. Een interessante vraag is in hoeverre – en op welke manier – friend4friend impact heeft op een bredere groep en op maatschappelijke thema's zoals eenzaamheid, integratie en inclusie. Toekomstig onderzoek hiernaar kan de kennis over de impact van friend4friend verder verdiepen.

Literatuurlijst

Berghuis, K. (2023). *Oecumenisch Platform NH*. Geraadpleegd op 11 januari 2023, van www.oecumenischplatformnh.nl.

Berghuis, K. (2021). *Werkboek friend4friend*. Handleiding voor coördinatoren friend4friend. Deel I-III. OSMA.

Berghuis, K., Geisink-Brinkhuijsen, A., Kešić, J., & Nieuwenhuizen, L. (2023). *Friend4friend*. *Databank Movisie: Effectieve sociale interventies*. Movisie.

Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital*. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (p. 241-258). Greenwood.

Buikema, R. & Smelik, A. (1993). *Vrouwen in cultuurwetenschappen*. Coutinho.

Coleman, J. S. (1988). *Social capital in the creation of human capital*. *The American Journal of Sociology*, 94(1). Supplement: Organizations and institutions: Sociological and economic approaches to the analysis of social structure, 95-120.

Coleman, J. S. (1990). *Foundations of Social Theory*. Harvard University Press.

De Groot, H. & Tang, P. (2007). *Struisvogels en dwarskoppen Economisten zoeken het publieke debat*. Tilburg University, School of Economics and Management.

De Senerpoint Domis, P., Richards, B., Stuurman, M., & Broerssen, M (2015). *Ondernemen in je eigen toekomst*. New Dutch Connections.

Duyvendak, J. & Kešić, J. (2022). *The Return of the Native: Can Liberalism Save Us From Nativism?* Oxford University Press.

Linders, L. (2019). *Op zoek naar houvast. Empowerment als handelingskader in de praktijk van zorg en welzijn*. Hogeschool Inholland. Geraadpleegd op 16 februari 2024, <https://www.inholland.nl/onderzoek/publicaties/op-zoek-naar-houvast-1/>

Linders, L., & Feringa, D. (2016). *Doe-het-zelfzorg. Maatwerk 17, 2-4 (2016)*. <https://doi.org/10.1007/s12459-016-0038-6>

Linders, L. (2010). De betekenis van nabijheid. Een onderzoek naar informele zorg in een volkswijk. Proefschrift Universiteit van Tilburg, Sdu Uitgevers.

Nieuwenhuizen, L., & Kešić, J. (2023). *Verbinden, vertrouwen, versterken*. Een onderzoek naar de impact van friend4friend op de empowerment van jonge Nederlanders en jonge Nieuwkomers. Hogeschool Inholland. Geraadpleegd op 9 april 2024, van <https://www.inholland.nl/onderzoek/publicaties/verbinden-vertrouwen-versterken/>.

Putnam, R.D. (1999). *Bowling alone*. The collapse and revival of American community. Independent Institute.

Rijksoverheid (2017). *Regerakkoord 2017: 'Vertrouwen in de toekomst'*. Geraadpleegd op 10 februari 2024, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/10/10/regerakkoord-2017-vertrouwen-in-de-toekomst>.

Roodenburg, A. (2021). *Vrienden maken buiten je eigen bubbel. Evaluatie proeftuin friend4friend: opbrengsten voor de deelnemers en werkzame elementen voor de organisatie*. Hogeschool Inholland. Geraadpleegd op 23 april 2024, van <https://www.kennisplatformsdnh.nl/nieuws/1886848.aspx?t=onderzoek-vrienden-maken-buiten-je-eigen-bubbel>.

Literatuurlijst

Schuyt, C. J. M. (2006). *Steunberen van de samenleving: sociologische essays*. Amsterdam University Press.

Ungar, M., Liebenberg, L., Armstrong, M., Dudding, P., & Van de Vijver, F. (2013). *Patterns of Psychosocial Service Use: Individual and Contextual Risk factors, and Resilience among Adolescents Using Multiple Services*. *Child Abuse & Neglect*, Volume 37(2-3), 150-159. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2012.05.007>.

Van der Ent., B. (2023). *Rebuilding Young Lives. A study on the experiences of young, Syrian-born people with a refugee background during their first years in Rotterdam*. Proefschrift, Erasmus Universiteit Rotterdam, Ridderprint.

Van Regenmortel, T. (2009). *Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg*. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, volume 18, issue 4, p. 22-42. <https://doi.org/10.18352/jsi.186>.

Van Regenmortel, T. (2008). *Zwanger van empowerment. Een uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg*. Fontys Hogeschool Sociale Studies. Geraadpleegd op 23 april 2024, van www.kwartiermaken.nl%2Fdownloads%2F2008_Tine_van_Regenmortel_zwanger_van_empowerment.

Van Wonderen, R., & Feiten, H. (2020). *Waarom contact werkt*. Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS). Geraadpleegd op 16 februari 2023, van www.kis.nl/publicatie/waarom-contact-werkt.

Verharen, L., & Rözer, J. (2022). *Menselijk en sociaal kapitaal*. In L. Veldboer, R. Engbersen, E. Hooghiemstra, J. Jansen, L. Koeter, L. Repetur, J. Rözer, & A. Sprinkhuizen (Eds.), *Lexicon nabijheid en sociaal werk*, p. 38-43. Movisie. Geraadpleegd op 20 februari 2024, van <https://www.movisie.nl/publicatie/lexicon-nabijheid-sociaal-werk>.

Vonk, T. & Hoekstra, J. (2017). *Nationale monitor polarisatie en beeldvorming vluchtelingen*. Ipsos. Geraadpleegd op 23 april 2024, van <https://onmigration.nl/wp-content/uploads/2021/05/Nationale-monitor-polarisatie-en-beeldvorming-vluchtelingen.pdf>.

Vlug, J. (2024). *Jongeren die gevlucht zijn, willen wel maar kunnen soms niet meedoen*. Movisie. Geraadpleegd op 9 april 2024, van <https://www.movisie.nl/artikel/jongeren-die-gevlucht-zijn-willen-wel-maar-kunnen-soms-niet-meedoen>.

**Samen aan de slag voor
een betere wereld**

friend4friend.nl

friend4friend is een initiatief van de Oecumenische Stichting voor
Maatschappelijk Activeringswerk in Noord-Holland (OSMA) in het kader
van het Actieprogramma Maatschappelijke Diensttijd

